

כאמ"ר קרן לא עם נורמן... (מאמר מובנה נוסף)

מראי מקומות לעיון בדרך היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסודה של עמותת "משול ערימת" רחוב שאנת אריה 25/17 קרית ספר 71919 מודיעין עילית ארץ ישראל

גליון מספר 446

הוצגה ע"י בנם הנה"צ הר"ר אברהם אליעזר מרקיביץ שליט"א לונדון

לע"פ הר"ר צבי ביה"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, ג' אייר התשע"ב. מסכת מעילה דף י - דף טז

דף י ע"א

א) גמ', אמר רבא הכל מודים וכו'. פירש רש"י ד"ה הכל מודים, דהיינו רב ור' יוחנן דפליגי באפר תפוח, וכן הוכיחו התוס' ד"ה הכל מודים. אמנם החזון איש (ובחים סימן יט סקי"ט) האריך להקשות לפירושו, וכן הקשה דסדר הגמ' לא אתי שפיר לפירושו, דהוה לה לאתויי הא דרבא לאחר פלוגתא דרב ור' יוחנן. ועוד, דהמימרא דרבא דלהלן בגמ' קאי ארב ולוי. ולכך העלה, דרבא קאי אפלוגתא דרב ולוי דלעיל (ט); ועיין שם בפירושו.

ב) גמ', ומאימורי קדשים קלין לאחר שהעלן דפטור. הקשה רש"י ד"ה קא משמע לך, מהא דאמרינן לעיל דלפני תרומת הדשן כולי עלמא לא פליגי דמועלין. ותיריך, דהתם מיירי באימורי קדשי קדשים דחמירי. ועיין בתוס' ד"ה הכל מודים (בנמשך לעמוד ב), דפירשו החילוק בין קדשי קדשים לקדשים קלים מקרא ומסברא. והקשה הלקוטי הלכות, כיון דרש"י ותוס' נדחקו למצוא טעם לחלק אם כן אינו דבר פשוט, ומאי פריך בגמ' "פשיטא". ולכן כתב, דנראה דבאמת לאחר זריקה אין לחלק ביניהם, דגם קדשים קלים בכלל קדשי ה' נינהו, וכן כתב הרמב"ם (פ"ב ממעילה ה"א), דנזרק הדם מועלין באימוריהן עד שיצאו לבית הדשן. והכא מיירי קודם זריקה, וכמו לענין בשר קדשי קדשים שנטמא. ולהדיא מסקינן בזבחים (פה); דאימורי קדשים קלים שהעלן קודם זריקה אין בהן מעילה. והא דעיקר מה שפרכה הגמ' פשיטא, קאי אקדשי קדשים שנטמאו ובדרך אגב תירץ אף אקדשים קלים. ועיין שם. ועיין עוד בקרן אורה. ובשו"ת אחיעזר (חלק ב סימן כו סק"ח).

ג) גמ', פשיטא מאי קא מפסיד. עיין רש"י ד"ה פשיטא, ותוס' ד"ה הכל מודים. וכתב התקנת עזרא, דנחלקו בפירוש קושיית הגמ', דרש"י דסבר בכריתות (כג). ד"ה בגסה, דאף בקדושת הגוף בעינן שתהא מעילה בשוה פרוטה, פירש דקושיית הגמ', דכיון דלא חזי למידי ולא שוה כלום פשיטא דלית ביה מעילה. וכן פירש רבינו גרשום, דלא מפסיד מידי לא לכהנים ולא למזבח. אבל תוס' סברי כתוס' ישנים בכריתות (יג): ד"ה ואשם, דבקדושת הגוף אף שאין בו שוה פרוטה איכא מעילה, ודוקא בקדושת דמים בעינן שיהא שוה פרוטה. ולכך הוצרכו לפרש קושיית הגמ' הכא "פשיטא" כיון דמאי מצוה עוד יש כאן.

ד) גמ', אית ליה מצות שריפה לכהנים. תמה התקנת עזרא (מהדורא נתיינא), מנין לנו דשרפת בשר קדשי קדשים שנטמא הוא דוקא בכהנים. ועיין שם שהאריך, ובסוף דבריו הביא דהרמב"ם (פ"ז ממעשה הקרבנות ה"ה) כתב להדיא, דשרפת הנשרפין כשרה בור ובלילה. ומוכח דלא גרס בגמ' "מצות שרפה לכהנים", אלא "מצות שרפה" לחוד. אבל החנוך (מצוה קמו) כתב, דשרפת קדשים דטעונים שרפה במקדש מוטלת על הכהנים, והנשרפין בכל העיר כקדשים קלים הבעלים שורפין חלקם. והמנחת חינוך (מצוה קמג סק"ג), העלה דלא כהחנוך, אלא דאף שרפת קדשי קדשים מוטלת על כל ישראל. ועיין עוד בשו"ת נודע ביהודה (או"ח סימן טו).

ה) תוס' ד"ה הכל מודים, בתוה"ד, ואם תאמר האי בשר קדשי קדשים שנטמא היכי דמי אי קודם זריקת דמים אמאי אין מועלין והא יוצא וכו'.

העיר החק נתן, דהוו מצו לאקשווי ממתני' דריש מכילתין לעיל (ב), דקתני "כל שלא היתה לו שעת הכושר מועלין בה".

ו) בא"ד, ונראה לפרש דהכא מיירי בנטמאת לאחר זריקה וקא משמע לך וכו'. הקשה בברכת הזבח, אם כן מאי קא משמע לך רבא, הא משנה שלימה שנינו לעיל (ב), דכלל אמר רבי יהושע כל שהיה לה שעת היתר לכהנים אין מועלין, וחשיב כגון שלנה ונטמאה וכו', ואפילו למאן דאמר היתר אכילה שנינו, מכל מקום כיון שנטמא הבשר אחר זריקה תו אין מועלין בו. וכתב דלפירוש רש"י ד"ה שאם נהנה, דרבא איירי שנטמא קודם זריקה אתי שפיר, דטובא קא משמע לך, דאפילו הכי אין מועלין. וכן שיטת הרמב"ם (פ"ג ממעילה ה"א), דכתב "אבל טמא שנטמא בין לפני זריקת דמים בין לאחר זריקה אין מועלין בו מפני שהציץ מרצה עליו". וכתב, לולי דמסתפינא היה נראה להגיה בדברי התוס', ולגרוס "דהכא מיירי בנטמאת קודם זריקה וכו'".

וסיים בצריך עיון. והצאן קדשים כתב, דהגירסא היא "לאחר זריקה". והחק נתן הקשה על הגהת ברכת הזבח, דאם כן מאי מקשו תוס' להלן, "אמאי לא נקט יוצא" וכו', הא ממה נפשך אי אפשר למינקט יוצא, דאי יצא מקצתו כבר שמעינן ממתני', ואי יצא כולו קודם זריקה הא אפילו רבי עקיבא מודה דמועלין בו, ובשלמא לנוסחא שלפנינו בתוס', שפיר מקשו אמאי לא נקט יצא כולו לאחר זריקה, אבל לפי הגהתו קשה. וליכא למימר דמקשו לאשמועינן יוצא לאחר זריקה, דהא אשמועינן דעדיפא מינה אפילו נטמא קודם זריקה. וסיים, דעיקר קושיית הברכת הזבח, צריך עיון.

ז) בא"ד, ואם תאמר ואמאי לא נקט יצא. פירש בברכת הזבח, דרצו לומר יצא כולו [דהא יצא מקצתו כבר שמעינן ממתני']. (ועיין באות הקודמת מה שהקשה החק נתן). והקשה בחידושי הגרע"א, הא לעיל (ה); אמרינן דיצא כולו מודה רבי עקיבא דאין הזריקה מועילה ובאמת מועלין, והניח בצריך עיון גדול. והרש"ש כתב על קושיית התוס', דנמצא דרבא פליג אר' יוחנן דלעיל (ו); דאמר דביוצא כולו לא אמר רבי עקיבא. וכתב, דאפשר דלא אמר ר' יוחנן אלא לענין פיגול נותר וטמא, אבל לא לענין מעילה.

ח) בא"ד, מיהו קשה דבמתני' תנן גבי עולה דמועלין בה עד שיוצא לבית הדשן וכו'. הקשו הצאן קדשים והחק נתן, מאי מקשו מעולה, הא בעולה היינו טעמא כיון דעדיין לא נעשית מצותה דאיכא הרמת הדשן, דאף לאחר הרמה איכא מצות הוצאה דבעי בגדי כהונה, אבל שריפת בשר קדשי קדשים הנשרפים בבירה ולא בעי בגדי כהונה, וכמו שכתבו בעצמם לעיל. וכן הקשה בחידושי הגרע"א, והניח בצריך עיון גדול. והרש"ש כתב, דנפלה טעות סופר בדברי התוס', וצריך לומר דמקשים מפריש הנשרפים דמועלין בהן בבית הדשן, והרי שריפתן שם גם כן לא בעי בגדי כהונה, דהא כשרה אפילו בזר, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ז ממעשה הקרבנות ה"ה). וכן בתירוצם צריך לומר "דשאני פריש הנשרפים" וכו'. וכן מתבאר נמי במקדש דוד (סימן כג סק"ג).

ט) בא"ד, (בנמשך לעמוד ב), ואומר מורי הרב רבינו פרץ שיחיה דשנא ושנא איבעית אימא קרא וכו'. עיין קרן אורה, דתמה אקרא ואסברא דכתבו תוס'. אמנם במשנת רבי אהרן (קדשים עמוד רצא) ביאר הסברא, דבקדשים קלים

חטאת נמי להכי מתה שהרי באה בעבירה וכו'. ובפירוש קדמון כתב, דהטעם דולד חטאת מתה כיון דאין אדם מתכפר בשבח הקדש. והא דתמורת חטאת מתה פירש כרש"י שבאה בעבירה. והקשה, דשאר תמורות נמי באות בעבירה ואמאי אינם מתות. ותירץ, דדוקא חטאת שמכפרת מתה דאין יכול להביא לכפרה דבר שבא בעבירה. ותמה **התקנת עזרא**, מה צריך טעמים גבי חטאות המתות, הא חמש חטאות המתות הלכה למשה מסיני הם, וכל הנך טעמי לא שייכי אלא באשם. ונלכאורה יש לתרץ דכונת רש"י לפרש מהיכי תיתי דגם לפני כפרה ימותו, ומאי שנא מתרי בתרייתא דלא ימותו לפני כפרה. (א.ב.ב.).

יח) בא"ד, ותמורת חטאת נמי מתה שהרי באה בעבירה וכו'. ומקורו **בתמורה** (כ:), דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה. והקשה **בחידושי הגרי"ז** (שם), דתיפוק ליה דלא הופרש על חטא, ובשלמא בולד לא שייך האי טעמא כיון דאדם מתכפר בשבח הקדש כדאיתא **בכריתות** (כו:), אבל תמורה לא מסתבר דהוי שבח, עיין שם. ועיין עוד **במקדש דוד** (בקונטרס סוף הספר סימן ה).

יט) **תוס' ד"ה ולד חטאת, בתוה"ד**, וקשיא דאדרבה כל שכן כיון דאית בה דחויים וכו'. ו**בתוס' תמורה** (כא:), **ד"ה ולד חטאת**, הקשו עוד לפירוש רש"י, מהא דאמר ר' אבא (שם כג:), הכל מודים שאם נתכפר בשאינה אבודה אבודה מתה, ואם כן הכא דנתכפר בשאינה אבודה למה לי בעלת מום. ותירצו, דאיכא סוגיות דלית להו דר' אבא. אבל הקשו עוד על רש"י, דהגמ' (שם כב:), דייקא דסיפא דמתני' אולא כרבנן, ואמאי לא דייקא מהכא מדנקט בעלת מום.

כ) בא"ד, כדאמרינן בתמורה דאבודת לילה לא שמיה אבוד וכו'. וכן הקשו **תוס' בתמורה** (כא:), **ד"ה ולד חטאת**, על פירוש רש"י. וכתב **בברכת הזבח** (שם), דהמדקדק בדברי רש"י יראה דלא קשיא מידי, כיון דאיהו מפרש (שם כב:), **בד"ה והאמר רבא**, דאבודת לילה לא מקרי ריעותא כיון דאית לה כבר ריעותא אחריתי דלילה. ונכוונתו לחלק, דהכא אינו כן כיון דהריעותא הנוספת דוחה אותה יותר, ואדרבה ריבוי ריעותא גורם למיתה. ולשיטת רש"י, סברא זו מתבארת בסוגית הגמ' שם].

כא) בא"ד, לכך נראה לפרש דודאי אם כיפרו בעליה קאי אנמצאת ובאבודה בשעת כפרה מיירי. אבל **תוס' במעילה** (יא:), **ד"ה אם כיפרו** כתבו, דהא דקתני "אם כיפרו" יתפרש למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, דלרבי אפילו אם נמצאת לפני כפרה, ולרבנן בנמצאת לאחר כפרה.

כב) בא"ד, אבל לרבי שמעון ניחא שפיר דהא אית ליה כיפרו בעליה וכו'. כתב **הקרבן אורה**, דלדבריהם אתי שפיר טפי הא דפשיטא לן **בתמורה** (כד:), אליבא דרבי שמעון, דחטאת שכיפרו בעליה תמות אפילו בהפריש לאחריות אף דלא מציינו דאמר כן להדיא, אלא דלמדו זאת מסתימת דבריו, כמו שכתב **רש"י** (שם) **ד"ה כרבי סבירא ליה**, אבל לדברי התוס' ניחא, דכיון דרבי שמעון הוא המאן דאמר דחמש חטאות מתות מהלכה למשה מסיני, וחשיב **בתמורה** (טו:), עברה שנתה וכיפרו בעליה בתרתי, אם כן על כרחך צריך לומר דכיפרו בעליה היינו אפילו בלא אבודה, דאי באבודה דוקא אם כן היינו עברה שנתה לריש לקיש **בתמורה** (כב:).

כג) **רש"י ד"ה שעברה שנתה ושאברה, בתוה"ד**, ואפילו נמצאת קודם כפרה ונתכפרו בעליה באחרת תמות הואיל ונמצאת בעלת מום וכו'. ו**ברש"י בתמורה** (כא:), **ד"ה תמות** פירש יותר, דאפילו לרבנן דפליגי ארבי וסברי דאין חטאת מתה אלא בנמצאת לאחר שכיפרו הבעלים, מכל מקום הכא מודו דתמות, הואיל ואיכא תרתי לריעותא, א. דאבודה, ב. דנמצאת בעלת מום. וכן כתבו בתחילה **תוס' ד"ה ולד חטאת**, והקשו עליו. ובביאור דברי רש"י עיין **חידושי הגרי"ז תמורה** (כא:).

כד) **תוס' ד"ה ואם עד שלא כיפרו, בתוה"ד**, אי נמי קאי אבעלת מום ומאי תרעה כגון שנמצא בעל מום עובר וכו'. כתב **בברכת הזבח**, דאכן **בתמורה** (כב:), מפרש לה רבה הכי, אבל רבא דחי לה, דאם כן ישמור מיבעי ליה, [ופירש **רש"י** (שם) **ד"ה ישמור**, דהיינו ימתין אולי יעשה זה מום זה קבוע. ו**בתוס'** (שם) **ד"ה ישמור** הקשו לפירוש, דאם כן מאי פריך, הא היינו תרעה.

כיון דבעינן זריקה בשביל שיחול דין מעילה, אם כן כל עיקר הקדושה שגורמת את המעילה אינו אלא מחמת דין ההקטרה שנתחדש על ידי הזריקה, ועל כן לאחר שנעשית מצות ההקטרה לית ביה מעילה.

י) **גמ', אמר רבא הא דאמרת כבר קרבה חטאת ילכו לים המלח הני מילי דאתידע וכו'.** וכן פסק **הרמב"ם** (פ"ד ממעילה ה"ז). והקשה **הכסף משנה**, בשם **המהר"י קורקוס**, מהא דמבואר בגמ' דהך בבא דילכו לים המלח, לא אתיא אלא לרבי שמעון דאמר "כל חטאת שכיפרו בעליה תמות", וכיון דהרמב"ם פסק כרבנן, איך פסק כן להלכה. וכתב, דעל כרחך דהרמב"ם סבר דרבא פליג ואמר דהך ברייתא אולא ככולי עלמא, ועיין שם שכתב ב' טעמים לבאר אמאי גרע הכא מבעלמא. ו**באבן האזל** (שם), תמה על ב' הטעמים דקשים מאד בסברא עיין בדבריו.

יא) **גמ', אבל לאחר כפרה יפלו לנדבה.** הקשה **הלכותי הלכות**, אמאי נקט רבא "לאחר כפרה", הא אפילו קודם כפרה אם כבר הפריש חטאתו תו אין יכול להוסיף, ונימא ביה נמי דאין מפרישין בתחילה לאיבוד. וכתב, דבאמת **ברש"י ד"ה הני מילי** (על פי הגהת השיטה מקובצת (אות יז)) **וברבינו גרשום**, יש לדקדק דלית בהפרשה. אמנם **הרמב"ם** (פ"ד ממעילה ה"ז) דהעתיק הגמ' כצורתה קשה. ועיין עוד **בספר שולי המעיל**.

יב) **רש"י ד"ה שיש לו מתירין, בתוה"ד**, וכגון שתי הלחם וכו'. לכאורה נראה דחסר כאן כמה תיבות, דרש"י אתא לחשוב השתא החלוקה השלישית, דהיינו דברים שיש להן מתירין לאדם בלבד. (א.ב.ב.).

יג) **רש"י ד"ה אין חייבין עליהם משום נותר וטמא ופיגול עד שיקרבו מתירין, בתוה"ד**, ומשום נותר וטמא נמי אין חייבין עד שיקרבו מתירין כמו פיגול. דנותר יליף קדש קדש מפגול וכו'. וכתב **הרש"ש**, דצריך לגרוס עון עון מפגול. ור"ע **מברטנורא** כתב, דנותר וטמא יליף מפיגול בזבחים בפרק כל הזבחים. וכתב **בתוס' הגרע"א** (אות ד) דלא מצא כן שם ואדרבה **זבחים** (מה:), מבואר דלא ילפינן להו מפיגול, אלא מקרא ד"אשר יקרב" ילפינן דבהוכשר ליקרב הכתוב מדבר. והעולת שלמה הכא, הקשה על רש"י דילפינן ליה **לקמן** (עמוד ב) מ"אשר יקרב".

דף י ע"ב

יד) **רש"י ד"ה דתנו רבנן, בתוה"ד**, דכתיב ונעלם מכלל שידע והדר כתיב והוא ידע. לכאורה יש להעיר, דרש"י נקט דרשא דרבי **בשבועות** (ד:), אבל רבי עקיבא דריש התם מדכתיב "ונעלם ונעלם" שתי פעמים דצריך ידיעה בתחילה ובסוף. ובאמת לית ליה טומאת מקדש, אבל רבי דריש כמו שכתב רש"י, ודורש נמי לטומאת מקדש, וצריך עיון. (א.ב.ב.).

טו) **גמ', ודין הוא ומה פיגול שהוא בידועה אחת וכו'.** כתבו **תוס' יומא** (ס:), **ד"ה חד**, דקל וחומר פריכא הוא, דאיכא למיפרך, מה לפיגול שאינו נוהג אלא לאחר זריקה, ושאיין פסולו בגופו אלא במחשבה בעלמא, ושאינו מטמא, מה שאין כן טומאה דשייכא אפילו לאחר זריקה, ופסולו בגופו, ושכן מטמאה, והא דעבדינן קל וחומר עיקר אגורה שוה סמיר, דמצי למילף חילול חילול מנותר, ונותר עון עון מפיגול. ועיין שם שביארו, מאי טעמא נקט קל וחומר ולא גזרה שוה. ו**בספר פרחי כהונה** תירץ, דעדיף להביא הטעות מקל וחומר דאלים מצד הסברא, וכהאי גוונא איתא **בקידושין** (טז:).

פרק ולד חטאת

טז) **רש"י ד"ה ולד חטאת, בתוה"ד**, והנך ג' מתות לעולם בין לפני כפרה בין לאחר כפרה. הקשה **התקנת עזרא**, דחטאת שמתו בעליה לא שייך אחר כפרה, דאם כבר נזרק הדם ואחר כך מתו בעליה הרי כבר כפרה החטאת כתיקונה. ותירץ, דכונת רש"י "אחר כפרה" היינו אחר שחיטה וקודם זריקה, ואשמעינן דאם מתו הבעלים קודם זריקת הדם פסולה כיון דאין כפרה למתים. וסיים, דדחוק הרבה, ומכל מקום כתבו להעיר לב המעיין. ועיין עוד **באבני קורש**.

יז) בא"ד, ולד חטאת להכי מתה שהרי אינה ראויה לכפרה וכו' ותמורת

הדרגת הילולי

מסכת מעילה דף י' – דף יא

ג' אייר – ד' אייר התשע"ב

והלא דמי חטאת מעורבין בהן, ומשני ר' יוחנן דהלכה היא בניזיר, וריש לקיש אמר, דאיכא דרשא מקרא דמותר נדר יהא לנדבה. והקשו תוס' (שם כד:): ד"ה יפלו לנדבה, אמאי לא משני, דיפלו לנדבה מפני שראוי להביא בכולן עולה, כדאמרינן ברישא, דראויין לבא בכולן שלמים. ותיירצו, דדוקא כשהניזיר חי שייך למימר מימליך, אבל כשמת לא, ולכן הוי כתחילת ההפרשה. עוד תירצו, דהא דאמרינן דיכול לשנותן כולן לשלמים, היינו דוקא היכא דאמר אלו מעות לניזירותי, דמשמע שפיר למקצת ניזירות, אבל בגונא דמת איירי כשאמר מעות הללו לקרבנות ניזירותי, דלא יכול להביא בכולן קרבן אחד. ועיין שם מה שפירשו לפי זה.

ז) מתני', דמי שלמים יביאו שלמים ונאכלין ליום אחד. הקשו תוס' מנחות (ד:): ד"ה ואין טעונין לחם, למה הטעינו כאן זרוע בשלה יותר משלא כמצותו ושלא לשמו (שם מח:). ותיירצו, דשלא כמצותו הוי משונה יותר מדאי. ועוד, דשלא כמצותו נראה דהיינו בן שנה והביא בן שתים, או מחוסר זמן, דהוי משונה יותר מדאי.

ח) מתני' שם. הקשו תוס' מנחות (ד:): ד"ה ואין טעונין לחם, כיון דאינו טעון לחם יפסל, כדאמרינן (שם פט:): גבי אשם מצורע שלא לשמו, דטעון נסכים שאם אי אתה אומר כן פסלתו, והכא נמי יהא טעון לחם שאם אי אתה אומר כן פסלתו. ותיירצו, דנסכים אלימי מלחם, כיון דשייכי בכל הקרבנות.

ובתוס' מנחות (פט:): ד"ה שאם כתבו, דלרבא שם לא קשיא, כיון דאמר אי לא חזו לחובה הוה לנדבה, אבל לאביי דפליג קשיא, ואף לרבא קשיא מכבשי עצרת דלא שייך בציבור שלמי נדבה. ולכך תירצו, דלחם לא דמי לנסכים, דנסכים חשיבי טפי כגוף הקרבן משום דקרבי למזבח. ועיין שם.

ט) גמ', מתקיף לה ריש לקיש ליתני נמי המפריש מעות לקינים. כתב המשנה למלך (פ"ג מאיסורי מזבח ה"ח), דלא ידע מדוע לא ביאר הרמב"ם דכשם שאסור להקריב מחוסר זמן, כך אסור להקדיש מחוסר זמן, כמבואר בבכורות (כא:). וכתב, דמאידיך בסוגיין משמע דליכא איסור במקדיש מחוסר זמן, מדקא מותיב ריש לקיש דליתני נמי מפריש מעות לפי שיכול ליקח בהם מחוסרי זמן, דאי נימא דאסור להקדיש מחוסר זמן, תקשי לריש לקיש, אטו ניחוש לרשע שיקדיש מחוסר זמן. אמנם כתב דבזבחים (יב:). משמע דאסור להקדיש מחוסר זמן, וכן כתבו תוס' זבחים (קיד:): ד"ה היתר. והקרין אורה כתב, דאולי יש לחלק בין בהמה לעוף, דבעוף ליכא איסור להקדיש מחוסר זמן. וכתב, דכן מבואר בתוס' ד"ה מפני, דכתבו ד"בני יונה שעבר זמנך" כדי נסבא, ומשמע דתורים שלא הגיע זמנן שפיר יכול להקדיש.

י) רש"י ד"ה יצא לנחל קדרון מועלין בו, מדרבנן וכו'. וכן כתבו תוס' ד"ה מאי טעמא, דאין מעילה בדם אלא מדרבנן. אבל הרמב"ם (פ"ב ממעילה ה"יא) סתם דמשיצא לנחל קדרון מועלין בו מפני שהיה נמכר לגנות ודמיו הקדש. והשיג הראב"ד, דאותה מעילה אינה אלא מדרבנן והכי איתא ביומא (נט:). וכתב החק נתן, דשיטת הרמב"ם כסברת רבינו חיים כהן, המובא בתוס' זבחים (מו:): ד"ה הוא, דמועלין בו מדאורייתא, לפי שבית דין מקדישין אותו. אמנם תוס' שם כתבו דדוחק לומר כן, וכן הקשו לשיטתו ב' קושיות. יא) בא"ד, אבל במקדש אין מועלין בו אפילו מדרבנן לפי שאין גזרין גזירות במקדש. הקשה התקנת עזרא, מהא דמבואר בזבחים (עט:), דגזרין גזירות במקדש. וואפילו למאן דלא גזרינן, היינו דוקא במקום הפסד קדשים].

יב) תוס' ד"ה תרי מיעוטי כתיבי, תימה דבחד מיעוטא הוה סגי וכו'. ובתוס' יומא (ס:): ד"ה תרי תירצו, דאי לא הוה כתיב אלא חד מיעוטא, הוה אמרינן, דנהי דשני כתובים הבאים כאחד מלמדין, מכל מקום השתא דכתיב מיעוטא בחד מיניהו הוה להו שלשה כתובים הבאים כאחד, ונהי דשלשה כתובים אין מלמדין, הני מילי כי לא כתיבי בחד דוכתא. אבל הכא דתרי מיניהו כתיבי בחד דוכתא, הוה מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ולהכי איצטריך אידך מיעוטא, עיין שם שהאריכו בתירוץ זה. ובתוס' פסחים (כו:): ד"ה כתיב תירצו, דאי לא הוה כתיב אלא חד מיעוטא, לא הוה מצי למעוטי אלא מילתא דלא דמי כל כך למיסר, אבל מילתא דדמי למיסר לא. אבל תוס' חולין (קיג:): ד"ה עזין, הניחו קושיא זו בתימה. ועיין תקנת עזרא שכתב עוד ב' תירוצים לקושיית התוס'.

ולכן פירשו, דישמור היינו אולי תתרפא ותהא ראוייה להקרבא] והצאן קדשים תירץ, דהתם אזלינן אליבא דריש לקיש דסבר דעברה שנתה רועה אפילו בכיפרו הבעלים, ומקשינן עליה שם דמתני' קתני חילוק בין כיפרו ללא כיפרו, ומשנינן דלא קאי אלא אאבדה ונמצאת בעלת מום, וממילא לריש לקיש ליכא לפרושי במום עובר דאם כן ישמור מיבעי ליה, דהא לא קאי אלא אנמצאת בעלת מום, אבל למסקנה דהתם דקאי אתרווייהו אפשר לפרש דתרעה קאי אתרווייהו, והא דלא נקט ישמור משום דקאי אף אעברה שנתה ולכך כוונת התוס'.

דף יא ע"א

א) תוס' ד"ה מאי שנא סיפא, כלומר דמפליג עיברה שנתה ושנמצאת בעלת מום מהני תלת דרישא ולא תני כולהו בחד בבא וכו'. כתב הצאן קדשים, דכן פירש רש"י תמורה (כב:): ד"ה מאי טעמא. אמנם רש"י הכא ד"ה ומאי שנא פירש, דהכי פריך, מאי שנא רישא דלא מפליג ומאי שנא סיפא דמפליג בין כיפרו ללא כיפרו. [ולכאורה יש לפרש דרש"י הכא נייד מפירושו שם, כיון דלא שייך להקשות דליתני כולהו בחד בבא, דהא חזינן במתני' דיש הפרש בין רישא לסיפא, וכל הקושיא אינה אלא מה טעם החילוק, דברישא לעולם ימותו, ובסיפא מחלק בין כיפרו ללא כיפרו. (א.ב.)].

ב) גמ', רישא פסיקא ליה סיפא לא פסיקא ליה וכו'. כתב השיטה מקובצת (אות כ), דהא לא מתוקם אלא לריש לקיש בתמורה (כב:), דאמר דעברה שנתה אינה מתה אלא באבודה, אבל אי נימא דעברה שנתה מתה בלא אבודה אם כן הוה מצי למתני עברה שנתה בהדי הנך קמיייתא. וסיים, דצריך עיון בתמורה אי איכא אמורא דפליג אריש לקיש. [ודבריו צריכים עיון, דהא ריש לקיש חדית לן דבעברה שנתה בלא אבודה אינה מתה אף בכיפרו הבעלים באחרת, ואף אי נפלוג על דבריו אינו אלא דבכיפרו הבעלים באחרת תמות, אבל קודם שכיפרו ודאי דתרעה, וכן מבואר בסוגיא דתמורה שם, וברש"י (שם) ד"ה תנן חטאת. ובעיקר מה שכתב, דצריך עיון אי איכא מאן דפליג אריש לקיש, עיין רש"י (שם) ד"ה אמר לך רבא, דריש לקיש איתותב ממתני' דיומא (סב:). ובתוס' (שם) ד"ה אמר לך הקשו, דהש"ס מיייתי דבריו בכמה מקומות, ולכך פירשו דלא איתותב. (א.ב.)].

ג) מתני', המפריש מעות לניזירותו וכו'. פירש רש"י ד"ה המפריש, דלא פירש אלו לחטאת ואלו לעולה ואלו לשלמים. וכן כתב ר"ע מברטנורא. וכתב עליו התוס' יו"ט, דלאו דוקא, אלא אפילו אמר אלו הן לחובתי מפורשין הן, והוה ליה לפרש דלא אמר "אפילו אלו הן לחובתי". ועיין ברש"י.

ד) רש"י ד"ה מפני שהן ראויין להביא בכולן שלמים, כלומר דבכל מנה ומנה וכו' ואי מיייתי עליהו קרבן מעילה אישתכח דקא מיייתי חולין לעזרה וכו'. כתב התוס' יו"ט, דלרש"י אם נהנה בכל המעות מעל. והקשה, דמתני' סתמא תנן ד"אין מועלין". ועוד, דלשון המשנה "מפני שהן ראויין לבא כולן שלמים" משמע דבכולן ביחד ראוי להביא שלמים. ולכן פירש בתוס' ד"ה המפריש, דכיון דלא פירש יכול להביא בכולן שלמים, ולכך לא שייך מעילה. וכתב, דכן דעת הרמב"ם (פ"ד ממעילה ה"ג), דאפילו נהנה בכולן לא מעל, דהא לא חילק כמו באינך דלקמיה. ועיין משנה למלך (פ"ט מניזירות ה"ג) דהסכים עם התוס' יו"ט. אבל הקרין אורה כתב, דלא משמע כן ברש"י, אלא אפילו נהנה בכולן גם כן אין מועלין בהן, כיון דלא נתברר איזה מהן שלמים ואיזה מהן חטאת ועולה. ועיין רש"י מנחות (ד:): ד"ה דמי שלמים, דפירש כתוס' כאן.

ה) רש"י בא"ד, שם. כתב התפארת ישראל (יכין אות יז, במוסגר), דלפירוש רש"י דוקא קרבן אינו מביא דשמא הוא חולין בעזרה, אבל בחומש חייב שמא נהנה מפרוטה של חטאת מה שאין כן לפירוש תוס' ד"ה המפריש, דודאי אין כאן מעילה. אבל התקנת עזרא כתב, דסתמת לשון המשנה משמע דפטור אף מחומש, וביאר, דכיון דמפריש מעות לניזירותו אין בהם אלא קדושת דמים, ואם כן אין הקרין והחומש מדין כפרה אלא מדין גזל, והוה כאיני יודע אם נתחייבתי דפטור, ואפילו לצאת ידי שמים ליכא כיון דאינו תובע בטענת ברי.

ו) מתני', מת והיו לו מעות סתומין יפלו לנדבה. בגמ' ניזיר (כד:). מקשינן,

עיקר מצותו, והיינו כאיכא דאמרי הכא דהשריפה אינה סיבה למעילה, וכן רש"י (הכא) בד"ה אפילו תימא כתב, לישנא אחרינא דמצי קאי כרבי אלעזר, והיינו כמבואר בסוכה (שם).

(כ) רש"י ד"ה אפילו תימא רבנן, שאם הכניס ידו לאויר השיתין וקלטן קודם וכו'. העיר בספר בית האוצר (מערכת א כלל כא אות לו), דאכתי מאי קא משמע לן דאין מועלין, הא כיון שהגיע לאויר שיתין הוה לן למימר דאויר שיתין כשיתין דמי.

(כא) מתני', דישון מזבח הפנימי וכו'. פירש רש"י ד"ה דשן מזבח הפנימי, דדישון מזבח הפנימי והמנורה, קודם שהניחו אצל מזבח החיצון לא מועלין, כיון דלא כתיב בהו "ושמו". וכתב בד"ה המקדיש דישון בתחלה, דלאחר שהניחם שם מועלין בהן כיון דאי אפשר דלא לידבק בהו פורתא. אבל רבינו גרשום כתב להיפך, דאחר שהניחם שם אין מועלין בהן כיון דלא כתיב בהו "ושמו", אבל קודם שהוציאו יש בו מעילה. ופירש להא דתנן המקדיש דישון בתחלה מועלין בה, דהיינו, אם הקדיש מעות דמי אותו דישון, כגון דאמר הרי עלי דמי דישון בתחלה, קודם שהוציאו לעזרה, והוציאו ובא אחר ונהנה מן הדישון מועל בו, ואף דנעשית מצותו, דכיון דנהנה ממנו וחיסר מן הדישון, שוב ליכא לשער כמה היו דמיו כשנתנדב, ונמצא מפסיד להקדש. וכן כתב ר"ע מברטנורא. והקשה התוס' יו"ט, אם כן, כל הני דאין מועלין בהן משנעשה מצותו דתנן לעיל, נמי שייך לומר דמועלין בהן בהאי גונא, ואמאי נקט דוקא דישון. והמלאכת שלמה הביא מה שהקשה הר"ם עיין שם. וכן מה שהקשה עליו הר"ר יהוסף, דהמויק את ההקדש אינו חייב קרבן מעילה, וכל שכן הגורם הזקק להקדש, עוד כתב, דאפילו אות אחת מפירושו לא נזכר במשנה.

(כב) רש"י ד"ה דישון מזבח הפנימי, בתוה"ד, דהכא לא כתיב ושמו כמו שכתוב בדישון מזבח החיצון. העיר בהערות הגרי"ש אלישיב, דלעיל (ט). מבואר, דבדישון מזבח החיצון איכא מעילה משום דצריך כהן להרמת הדישון והוצאת הדישון, ואם כן הוה ליה לרש"י לומר, דטעמא דאין מעילה בדישון מזבח הפנימי והמנורה משום דלא בעו כהן. נולכאורה נראה לבאר, דכוונת רש"י במה שכתב "דלא כתיב ושמו", היינו דבדשן מזבח החיצון יש דין מיוחד, להוציאו כדי לשימו במקום המיוחד לו, אבל בדישון מזבח הפנימי והמנורה אין דין מיוחד בשימה שלהם, אלא דכיון שצריך לפנותם אמרה תורה לפנותם למקום הדישון, וזה כונתו דלא כתיב ביה "ושמו", ולכך אין בו מעילה, דלא חשיב קודם שנעשית מצותו, כי אין מצוה בעצם ההוצאה, והוא באמת הטעם דאין צריך כהן.

(כג) מתני', המקדיש דישון בתחלה מועלין בה. פירש רש"י ד"ה המקדיש דישון, לאחר שהניח דישון מזבח הפנימי והמנורה במקום שמניח תרומת הדישון של מזבח החיצון וכו'. וכתב המלאכת שלמה, דלפירושו לא נתיישב לשון "המקדיש" ולשון "בתחלה". ובפירושו קדמון פירש כרש"י. וביאר הלשון דקתני "דישון בתחלה מועלין בו", דהיינו מועלין באותו שהניחו על בית הדישון שהיה מתחלה, שבתחלה כשנכנס לעזרה היה מרים תרומת הדישון מעל מזבח החיצון, ואחר כך נכנס לפנים, ומדשן מזבח הפנימי והמנורה.

(כד) תוס' ד"ה המקדיש, יש מפרשים במקדיש אפר כירתו ואין נראה וכו'. ותירץ המעיל יעקב, דאפר גרע מזבל, דבזבל אפשר לזבל שדות הקדש, מה שאין כן אפר לא חזי למידי, ולכן סלקא דעתך דאין מועלין בו. ואכן בחידושי הגר"א (על המשניות), פירש כיש מפרשים, וביאר, דנקט "דישון" לומר דאפילו אפר פתילה חזי למידי, ואתא לאשמועינן דטעמא דאין מועלין בדישון מזבח הפנימי והמנורה אינו משום דלא חזי למידי, אלא משום דנעשית מצותו. ובתוס' יו"ט הוכיח, דאף הרמב"ם פירש כן. וכתב התקנת עזרא, דלפירושו זה תיבת "בתחלה" תתפרש כבמנחות (נב). "פר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה זרה בתחילה מגבין להם".

(כה) בא"ד, ועוד בסמוך דקבעי מנורה מנא לן וכו'. עיין בחידושי מרן רי"ז הלוי (ריש הלכות תמידין ומוספין מ: מדפי הספר) דתירץ קושיתם. ובאמת פירוש זה שדחו התוס' הכא הוא פירוש הר"י בתוס' זבחים (מו). ד"ה מועלים. וכן ביומא (נט): ד"ה והרי.

(יג) תוס' ד"ה לול קטן, בתוה"ד, וזה היה משוך לצד הקרן של מזרח וכו'. ובהגהות צאן קדשים (אות ז), הגיה דצריך לומר "לצד הקרן של מזבח", דלהדיא אמר ר"א בר רבי צדוק דהיה במערבו של כבש. ובהגהות יעב"ץ, קיים הגירסא דלפנינו, ופירש שהוא המשך למה שפירשו אכבש זבחים (סב:), ולא קאי אכבש דסוגיין. והרש"ש הגיה "לצד קרן של מוערב" וכתב, דאפשר גם כהגהת הצאן קדשים.

דף יא ע"ב

(יד) גמ', הרי תרומת הדישון שנעשה מצותו ויש בו מעילה. כתבו תוס' יומא (נט:): ד"ה והכי, דאף בתרומת הדישון איכא מעילה עד שמניחה במקומה שנעשית מצותה, והא דקאמר דאית בה מעילה היינו איסור הנאה. וכתבו, דגבי עגלה ערופה נמי אמרינן דמועלין בה, אף דלא שייך בה מעילה כלל, ועל כרחך דהיינו איסור הנאה. ואף תוס' נקטו בפשיטות דבעגלה ערופה לא שייך מעילה, עיין בנחל איתן (סימן ג סעיף ח סק"א), דראשונים פליגי.

(טו) גמ', והניחם שם מלמד שהן טעונים גניזה. איתא בקידושין (נד:), דבגדי כהונה שבלו מועלין בהן, ודוקא קודם שבלו אין בהן מעילה משום דלא נתנה תורה למלאכי השרת. והקשה המשנה למלך (פ"ה ממעילה הי"ד), אמאי, הא אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו, ואף דבבגדי כהן גדול ילפינן הכא מקרא דגם אחר שנעשה מצותן מועלין בהן, היינו דוקא בגדי כהן גדול דאיכא גורת הכתוב, אבל בגדי כהן הדיוט לא ילפינן, דאם כן היו טעונים גניזה. ותירץ השער המלך (שם), בשם שיטה לא נודע למי (קידושין שם), דבגדי כהונה אף אחר שבלו לא חשיב נעשה מצותן, כיון דהא דאין ראויים ללבישה אינו אלא מחמת שבלו, אבל אם היה משגיח עליהם היו עדיין ראויין למצותן, ואם כן לא הוה אלא חסרון שאינו יכול ללבשן, ודוקא בגדי כהן גדול דאסור להשתמש בהם, חשיב נעשה מצותן.

(טז) גמ', תרומת הדישון ועגלה ערופה שני כתובים וכו'. כתבו תוס' ישנים יומא (ס:): ד"ה ועגלה, דהא דקאמר דעגלה ערופה אחר שנערפה חשיב נעשית מצותה, היינו דוקא למאן דאמר "ירידתה לנחל איתן אוסרתה", אבל למאן דאמר "ערפיתה אוסרתה", לא שייך לומר דנעשית מצותה בעריפה, דהא האיסור בא על ידי העריפה.

(יז) גמ', שם. הקשו הרש"ש (פסחים כב:), והתקנת עזרא, אמאי לא אמרינן דאיכא נמי שור הנסקל, דאסור בהנאה אף אחר שנסקל, ונעשית מצותו. והוסיפו, דקושייתם לפי מה שכתבו תוס' בתמורה (לג:): ד"ה הנשרפין, דאף בשאר איסורים כיון דנעשה מצותן הלך איסורן. אבל לפי התוס' ישנים יומא (ס:): ד"ה משום (בנמשך לעמוד ב), דמחלקים בין קדשים לשאר איסורים אתי שפיר. ותירץ הקובץ שיעורים (חלק ב סימן כא אות ז), דדוקא בדבר שכל איסורו הוא מחמת המצוה, דהיינו משום שעומד למצותו וכעגלה ערופה שעומדת לכפרה, שייך לומר דנעשית מצותו ומותר, אבל בשור הנסקל אין האיסור מחמת מצות הסקילה, וסיבת האיסור לא נתבטלה אחרי הסקילה. ועל פי זה מיישב אף בפרט חמור לאחר עריפה, עיין שם. ועיין עוד בהערות הגרי"ש אלישיב.

(יח) רש"י ד"ה דאי קלט, בתוה"ד, דקרקע השית מקדש להו. תמה בהערות הגרי"ש אלישיב, איך רצפת השית יכולה לקדשן אחר שפקע מהם הקדושה. נאולי יש לבאר, דהקדושה אינה מצד עבודת הניסוך שבהן, אלא קדושה חדשה, דכיון דהגיעו לשית ויהא בהם דין שריפה כדי לפנות השית, חל בהו קדושה מכח מצוה זו.

(יט) גמ', איכא דאמרי לימא מתני' כרבי אלעזר בר ר' צדוק וכו'. כתבו התוס' ד"ה נותר, דהאי לישנא לא חש לדיוקא דלישנא קמא דמתני' דלא כרבי אלעזר בר צדוק. וביאר בהערות הגרי"ש אלישיב, דסבר, דאף דיש בנסכים דין שריפה במקום קדוש, אינו מוכיח דיש בהם מעילה, כיון דיש לומר דשריפתם כדן שריפת נותר, דאף שטעון שריפה, לית ביה מעילה כדלעיל (ב:), והיינו משום דשריפת הנותר אינה עבודה לצורך גבוה, אלא משום ביעור הנותר. והביא, דבסוכה (מט). איתא, דמתני' מצי קאי כרבי אלעזר בר ר' צדוק, משום דנעשית מצותו. ופירש רש"י (שם) ד"ה שנעשית דניסוכו הוא

ח) גמ', אבל הני עופות כיון דאין מום פוסל בעופות אין לעופות פדיון. פירש רש"י ד"ה אמרי, דכי היכי דאין לעופות פדיון הכי נמי לית בהו קדושה במחוסר זמן. והקשה הקרן אורה, וכי מועלין במחוסר זמן משום דיש לו פדיון, הא אינו אלא כיון דקדוש קדושת הגוף, ואם כן אף בעופות ימעל אף דלית בהו פדיון, כיון דמכל מקום קדשי קדושת הגוף. והוכיח דחלה עליהן קדושת הגוף דהא לרבי שמעון השוחטין בחוץ לוקה. ועוד, דאם אינה אלא קדושת דמים היה להם פדיון. עוד הביא מה שכתב הרמב"ם (פ"ב ממעילה הט"ז) דעופות דמו לחטאות המתות דאין מועלין בהן. והקשה, מה הדמיון, אדרבה טפי הוה לן לדמיוניהו לאלו דרועות עד שיסתאבו ויפדו, דיש בהם מעילה, דכל שכן עופות דאינהו גופייהו יהו ראויים לאחר זמן. ותיירץ, דעל כרחך צריך לומר, דלרבנן בעינן דוקא או שיהיה עליהם קדושת הגוף או קדושת דמים מיד, ולכך במחוסר זמן וכל הני דרועות איכא בהו מעילה, כיון דחזו השתא לקדושת דמים אם יפול בהם מום, אבל תורין שלא הגיע זמנן, נהי דקדשי קדושת הגוף, מכל מקום כיון דהשתא לא חזו למידי, לית בהו מעילה. ואפשר דבהא איפלגו רבנן ורבי שמעון, דלרבי שמעון דמועלין במחוסר זמן, היינו משום דראוי לאחר זמן, וכמו שאמר לענין שחוטי חוץ, ולכך אף בתורים מועלין, אבל רבנן לית להו האי סברא דראויין לאחר זמן, והא דמועלין במחוסר זמן היינו משום דראוי השתא לקדושת דמים לפדות על ידי מום. וכתב, דלפי זה יש ליישב, מה שדקדקו התוס' ד"ה בשלמא, אמאי לא קאמר אף לרבי שמעון דטעמא משום דדמי למחוסר זמן.

ט) גמ', מי איכא מידי דמעיקרא לא אית ביה מעילה וכו'. הקשה בפירוש קדמון, הרי קדשים קלים לפני זריקת דמים אין מועלין בהם, ולאחר זריקת דמים מועלין. ותיירץ, דלא דמי, דהכא ממילא אתיא, מה שאין כן קדשים קלים. [עיין בדבריו שיש בהם שיבוש, וכתבנום כמו שהביאם במלאכת שלמה (בפירקין משנה ג)].

י) רש"י ד"ה והא איכא דם, דמעיקרא לאלתר כשנשחט קודם שנוק וכו'. ובשיטה מקובצת (אות כב) כתב, דלשון הרא"ש, קודם שנתקבל בכלי. [ודבריו צרכים עיין, דהא אין מעילה בדמים עד שיצאו לנחל קדרון. (א.ב.).]

דף יב ע"ב

יא) גמ', המקיז דם לבהמת קדשים אסור בהנאה ומועלין בו. פירש רש"י בברכות (לא). ד"ה אסור בהנאה, בתוה"ד, מועלין כלומר אם נהנה מביא קרבן מעילה. וכתב הצ"ח (שם), דכונתו בהא דאמר דמביא קרבן מעילה, לאפוקי דלא תימא דהא דמועלין היינו מדרבנן, אלא דמועלין בו מן התורה. וציין לתלמידי רבינו יונה (כב. מדפי הרי"ף), שהביא דיש ספרים שכתוב בהן "ומועלין מדרבנן", ודחה אותה, ועיין לקמן אות יג.

יב) גמ', שם. עיין באות הקודמת, כתב האבן האזל (פ"ז ממעילה הי"א), ששמע להקשות, דהכא משמע דמקמי דם מועלין מעילה גמורה לחייב חומש ואשם, ומאי שנא מקדשים שמתו דיצאו מידי מעילה דבר תורה, וכתב דאמר לתרץ בזה, דכמו שאפשר להוציא דם על ידי הקזה, אפשר להשיבו להבהמה על ידי כלי המוכשר לכך, כמו שעושין בימינו, הלכך כל זמן שהבהמה חיה אין לדם דין מת. ובהערות הגרי"ש אלישיב העיר, דאם כן מאי מקשינן מחלב, הא חלב לא שייך להחזירו לגוף. ועוד, דלא מסתבר דמחמת שיכול לערות הדם לבהמה יחשב קדשי ה', דהשתא אין לה תורת מזבח, דהרי יכול לערותו גם לבהמה אחרת, אלא על כרחך דאינו טעם שיהא בו מעילה כשאינו בבהמה. ולכך כתב לתרץ, דכיון דהדם שהוקו לא חזי למזבח, אם כן ראוי לפדותו, ואית ליה קדושת דמים, וכמו שכתבו תוס' בכורות (כו). ד"ה התולש, גבי שופר של עולה. והוסיף דאף דמבואר בחולין (קלה), גבי ראשית הגז של קדשים, דאי אפשר לפדותו כיון דבעי העמדה והערכה, לענין דם יש לומר, דכיון שיש לבהמה קדושת מזבח, בטל הדם לגבי הבהמה, ואין צריך העמדה והערכה, וכמו שכתבו תוס' בכורות (שם) לצד אחד. ועיין שם.

יג) גמ', שם. הקשה הצ"ח בברכות (לא), מהו כפל הלשון "אסור בהנאה ומועלין בו", הא פשיטא דאם מועלין בו אסור בהנאה. ותיירץ, דאי הוה אמר

דף יב ע"א

א) [רש"י ד"ה אלא דישון, שהיה מניחו וכו' ושיהו מועלין בו וכו'. לכאורה נראה לפרש, דכונתו דכשנדע מנלן שמניחו ממילא ימעלו בו, משום דאי אפשר דלא לידבק ביה פורתא, כמו שפירש לעיל (יא):] ד"ה המקדיש [לגירסת הצאן קדשים אות א.]. ואין להקשות, דליבטיל ברוב, ועוד דבעינן שיעור למעילה. דיש לומר, דכיון שנעשה מקשה אחת עם דשן מזבח החיצון דינו כדשן מזבח החיצון. ועוד, דדינו להניחו אצל דשן מזבח החיצון עושהו חלק ממנו].

ב) רש"י ד"ה אימא אידי ואידי, בסוה"ד, דהאי דכתיב ודשנו את המזבח ההוא בשעת מסעות קמייירי. הקשו הרש"ש והחק נתן, מאי קשיא ליה מהאי קרא, הא האי קרא במזבח החיצון כתיב, וכדפירש רש"י בפירוש התורה (במדבר ד, יג). ועוד הקשה החק נתן, דאף אי איירי במזבח הפנימי, הא בהאי קרא לא כתיב "אצל המזבח", ואכתי לא ידעינן דמקומו אצל המזבח. ולכך כתב, דנראה דתלמיד טועה כתבו.

ג) תוס' ד"ה מנורה מנלן, בתוה"ד, בגזרה שוה דשן דשן וכו'. והקשה בשיטה מקובצת (אות לו), דלא מצינו "הדשן" גבי מנורה, עיין שם דהעלה כפירוש רש"י ד"ה הדשן, דמריבויא דה"א קדריש. אמנם היעב"ץ תירץ כוונתם, דבמנורה כתיב "והטיב", וכיון דמשמעות אחת להם ילפינן בגזרה שוה כדאשכחן במכות (יג):. גבי "ושב הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה", וכן תירץ הרש"ש, אבל הקשה דכיון דדשן דהכא אינו מופנה, אם כן מנא לן ללמוד למנורה ממנו, דלמא נילף למנורה מדשן דכתיב גבי הוצאת הדשן שהוא אל מחוץ למחנה. ותיירץ, דאמרינן ביבמות (נד):. איידי דכוליה קרא לדרשה וכו'.

ד) מתני', בני יונה שעבר זמנן לא נהנין ולא מועלין בהן. כתב העולת שלמה, דאיירי בהקדישן קודם שעבר זמנן, דאי הקדישן אחר כך מועלין בהן, דלא חל עליהו קדושת הגוף לרבי שמעון, דסבירא ליה בתמורה (יט):. דכל מידי דלא חזי לגופה לא נחתא ליה קדושת הגוף ותמכר שלא במום, וכיון דלא חל אלא קדושת דמים ודאי מועלין.

ה) גמ', בשלמא רבי שמעון כדקתני טעמא שהיה וכו'. עיין באות הקודמת בשם העולת שלמה, והקשה לפי זה, מה צריך להאי טעמא, תיפוק ליה דרבי שמעון סבר בתמורה (יט):. דאשם בן שתיים והביא בן שנה, אף דחזי אחר כך אינו קדוש קדושת הגוף, וקדיש קדושת דמים והכי נמי גבי תורין שלא הגיע זמנן, ולכך מועלין. והביא דתירצו תוס' וזבחים (קיד): ד"ה היתר, דתורין קודם זמנן, כיון דלא חזו לשום קרבן, חל עליהו קדושת הגוף דילפינן מבכור.

ו) גמ', אלא רבנן מאי שנא ממחוסר זמן. כתב בהערות הגרי"ש אלישיב, דשיטת תוס' בתמורה (יט): ד"ה אף, וזבחים (קיד): ד"ה היתר, דאף שאסור להקדיש מחוסר זמן, מכל מקום אם עבר והקדיש קדיש, דילפינן ליה מבכור. ולפי שיטתם אתיא קושיית הגמ' בפשיטות, דכי היכי דבכל מחוסר זמן חייל הקדש, הכי נמי ליחול בתורים. אבל שיטת רש"י בבכורות (כא): ד"ה לילף מקדשים, דאין קדושה חלה אמחוסר זמן אף בדיעבד. וכן שיטת תוס' (שם) ד"ה אף מחוסר זמן. ולפי שיטתם צריך לפרש דקושיית הגמ' משאר מחוסרי זמן, כגון בכור דקדוש לפני זמנו, וכן ולדות קדשים דקדושים בלידתן כדאיתא בחולין (צ). וכן אותו ואת בנו דחשיב מחוסר זמן כדאיתא (שם עח). וחיייל קדושה עליה. ועיין במנחת חינוך (מצוה רצג אות ו) שדייק בלשון הרמב"ם (פ"ג ממעילה הי"י) שהשווה מחוסר זמן לבעל מום עובר, דבדיעבד חלה עליו קדושה. אמנם המראה פנים (על ירושלמי ראש השנה פ"א ה"א) כתב, דלדעת הרמב"ם לא חלה קדושת הגוף במחוסר זמן.

ז) רש"י ד"ה אלא לרבנן, בתוה"ד, ממחוסר זמן דבהמה דקיימא לן שנכנס לדיר להתעשר כדאמרינן פרק מעשר בהמה וכו'. תמה המשנה למלך (פ"ב ממעילה הט"ז), דהא ההיא דמחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר, אינו אלא לרבי שמעון דיליף העברה העברה מבכור, ורבנן פליגי עליה, ובהדיא אמרינן בבכורות (נו). אההיא דהלקוח חל על מחוסר זמן, זו אינה משנה, ואם תימצי לומר משנה רבי שמעון היא וכו'. וכן מבואר (שם כא): דהיינו דוקא לרבי שמעון. ועיין משמרות כהונה, ותקנת עזרא.

הדרג הירומי

מסכת מעילה דף יב – דף יג

ה' אייר – ו' אייר התשע"ב

זית ליכא להאי טעמא, ולכך הסיק, דודאי צריך לגרוס בתוס' "כדפרישית", וכונתם למה שכתבו הם לעיל מינה דהיה פוחת דמינ.

דף יג ע"א

(א) רש"י ד"ה אילן מלא פירות, בתוה"ד, ובבכורים לא מיתוקמא שהרי אינם קרבים לגבי המזבח. אמנם ר"ע מברטנורא פירש, דאילן מלא פירות ראוי למקדש לביכורים, ולא לבדק הבית. [וכן פירש רבינו גרשם] וכתב החק נתן, דדקדק בלשונו לתרץ קושית רש"י, שכתב "ראוי למקדש ביכורים" וכו', דהיינו דהא דנקטה המשנה "כל הראוי למזבח וכו'" לאו דוקא, דהוא הדין ראוי למקדש כגון ביכורים דטעונים הנחה, והא דנקט "למזבח" משום אחרוני נקט. והתוס' יו"ט הקשה, איך שייך כלל לאוקמה בביכורים הא ביכורים לא שייכי בשל הקדש, דהא לא חייבה תורה אלא "ביכורי אדמתך". ותירץ הרש"ש, דכיון דטעונים הנחה לפני המזבח, שפיר מיקרי ראוי למזבח, ומה שאחר כך נוטלין הכהנים משלחן גבוה קזכו, כמו בשר החטאת והאשם ודומיהן.

(ב) תוס' ד"ה מועלין בהן ובמה שבתוכו, בתוה"ד, לכן פירש רבינו תם כגון שעקר חוליא וכו'. כתב הברכת הזבח, דלפי זה הא דמועלין בגידולין לרבי יוסי, היינו נמי כשיתלשו. והביא, דבחיודושי הרמב"ן בבא בתרא (עט). כתב, דיש להעמידה שיש כותל בנין בבור ותלה בהן, ויש מעילה בתלוש ולבסוף חברו, כדמוכח במעילה (כ).

(ג) מתני', אבל אם הקדיש בור ואחר כך נתמלא מים וכו' מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכם. כתבו תוס' ד"ה אבל אם הקדיש, דהקדש אינו קונה בחצר כיון דחצר משום יד איתרבאי ואין יד להקדש. והקשה התוס' יו"ט, דמסקינן בבבא מציעא (יב), דאף דמשום יד איתרבאי, מכל מקום לא גרע משליחות, ואם כן למה לא תהיה שליחות להקדש, הא הני כהני שלוחי שמים הם, וכשהגובר עומד בצד דהויא חצר המשתמרת תקני להקדש. ותירץ התפארת ישראל (בועז אות ד), דהכא כיון דהגובר לא אמר זכתה לי שדי, לא קני בחצר. עיין שם עור, ועיין עור בצאן קדשים.

(ד) מתני', ואין מועלין במה שבתוכם. הקשה התוס' יו"ט, מאי שנא הני מביצת תרנגולת וחלב חמורה, דנתן לעיל (י:), דאית בהו מעילה. ותירץ, דמתניתין דלעיל דלא כי האי תנא. והרש"ש כתב, דלא קשיא מידי, כיון דהתם מיירי בחלב שהיה בדדיה, וביצה שהיתה במעיה, בשעה שהקדישם. והתפארת ישראל (בועז אות ד) תירץ, דחלב וביצים מינה קא רבו, דהיינו מגוף ההקדש שהקדיש, מה שאין כן הני דמעלמא אתו, ואפילו פירות אילן ועשבים לא היו עומדים בגוף ההקדש קודם שצמחו ויצאו לחוץ, מה שאין כן חלב וביצים מפקד הוו פקידי בגוף ההקדש, והוה אוכלא דאיפרת.

(ה) תוס' ד"ה הפועלין שבו יאכלו, בתוה"ד, לכך נראה לפרש ואחרים מתנדבין כן כלומר ואחרים בעלי בתים וכו'. וכן פירש הרמב"ם בפירוש המשנה. ור"ע מברטנורא הביא פירוש רש"י, וכתב שהוא מגומגם, ופירש כהרמב"ם דישיר הוא. וכתב המלאכת שלמה בשם הר"ר יוסף, דלא ידע מה ישרו, דמה אמרה המשנה דמתנדבין כן. ותו, מה אמר "ואחרים מתנדבין", הא הוה ליה למימר "ויש מתנדבין להם" אף דגם האי לישנא לא היה מיושב. ותו, מה צריך להתנדב לכך, כיון שיש לו בהמות הרבה שיניקו את הולד. ותו, מה שייך לומר לשון "נדבה", כיון שאינו אלא טובה לחבירו, ולא מתנדב להקדש. עוד כתב, דלפירושו ר"י בעל התוס' [ולפנינו הוא בתוס' ד"ה אתיא (בנמשך לעמוד ב')], בשם רבינו פרץ] דפירש ולד המעושרת שנולד לאחר שהוקדשה, אתי שפיר לשון מתנדבין. וכתב, דלפירושו התוס', אתי שפיר מה שקשה, דצריך לעשרו תוך שנתו, דאין מעשרין מן החדש על הישן, ואיך ילדה בתוך שנתו. אבל לתוס' אתי שפיר, דכבר עישר ובאמת היא אחר שנתה. והתפארת ישראל (בועז אות ה'), הקשה עוד לפירוש הרמב"ם, דאיירי שנולד קודם והולד חולין, דאם כן מאי קא משמע לן מתניתין. [אכן הרמב"ם כבר תירץ לה (בפ"ג ממעילה הי"ב), דאשמועינן דראוי לאדם להתנדב כן].

(ו) תוס' ד"ה אתיא, בתוה"ד, תדע מדאיצטריך לכתוב ולא תגזו וכו' תיפוק

רק דמועלין בו, הוה אמינא דאינו אלא מדרבנן, אמנם כיון דאמר דאסור בהנאה, והוסיף דאין מועלין, אתא לומר דמועלין מדאורייתא, ועיין לעיל אות יא. עוד תירץ, דהאי דינא דהמקזי דם, כולל כל הקדשים, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים, ובקדשים קלים ליכא מעילה גם בדם הקזה, דלא יהא חמור דם היוצא מחיים מגוף הבהמה, שאין בה מעילה אלא לאחר זריקה, ואמנם אף דליכא בהו מעילה איכא אסור הנאה דאורייתא, ואם כן מילי מילי קתני, דהמקזי בבהמת קדשים אסור בהנאה, היינו בקדשים קלים, ומועלין בו, היינו בקדשי קדשים. ועיין מה שתירץ המצפה איתן בברכות (שם).

(יד) תוס' ד"ה המקזי דם, ואם תאמר הכתיב לכפר ודרשינן לכפרה נתרבו וכו'. וכן הקשו תוס' יומא (יט): ד"ה הוא. והוסיפו, דליכא למימר דאינו אלא מעילה מדרבנן, דנתן לעיל (יא). דם מתחלה אין מועלין בו יצא לנחל קדרון מועלין בו, ומעילה דנחל קדרון הויא מדרבנן, ומשמע דמעיקרא אפילו מדרבנן ליכא מעילה.

(טו) בא"ד, שם. אבל תוס' ברכות (לא). ד"ה המקזי, לא הקשו מכח הדרשא דלכפרה נתתיו ולא למעילה, אלא מהא דאיתא בעבודה זרה (מד), דהדם נמכר לגננים לזבל, אלמא דאין מועלין בו. ותירצו, דהא ד"אין מועלין", היינו לאחר זריקת דמים, וכבר נתכפרו בעלים מה שאין כן הכא. ותמה על דבריהם בהגהות מלא הרועים (שם) דמשמע מדבריהם דלפני זריקה דעדיין לא נתכפרו איכא מעילה, ובהדיא אמרינן במעילה (יא), הוא לפני כפרה כלאחר כפרה, ואדרבה לפני כפרה אפילו רבי מאיר ורבי שמעון מודו דאין בו מעילה. וסיים, דדבריהם תמוהים מאוד, והעיקר כרש"י (שם) ד"ה אסור בהנאה, דמחיים יש בו מעילה, וכשיטת תוס' הכא, ותוס' יומא (נט). ד"ה הוא.

(טז) גמ', מתיב רב המנונא חלב המוקדשין וביצי תורין וכו'. הקשה העולת שלמה, דלא דמו אהדדי, דחלב וביצים עומדים לפרוש מגופה, מה שאין כן דם.

(יז) גמ', מתיב רב משרשיא הזבל והפרש שבחצר אין נהנין וכו'. פירש הרש"ש, דזבל הוא מה שמוציאה ומשליכה בחוץ, ופרש נקרא כשהוא עדיין במעיה וכדכתיב בקרא "וקרבו ופרשו", ולכך לא פריך אלא מפרש דלא קיימא בלא פרש, ומכל מקום אין מועלין. אבל עיין עוד בשיטה מקובצת (אות כ).

(יח) גמ', הכא נמי לא מקיים בלא פרש. פירש רש"י ד"ה הכא נמי, דלא מקיימא בלא קצת פרש במעיה. וביאר העולת שלמה, דכיון שהגוף צריך למקצת פרש, חשיב כולו חלק מגופה, והכי נמי בדם, כיון דלא מקיימא בלא דם כלל, חשיב כולו כחלק מגופה.

(יט) בא"ד, ומאי קאמר והא גיזה עצמה שריא. בתוס' בכורות (כה). ד"ה שער הוסיפו, דאין לומר דהא דשריא הגיזה מדאורייתא היינו בנשר, אבל גוזו במתכוין אסור, חדא דמתכוין דדם כנשר דגיזה, ועוד, דמוכח (שם כו.), דמדאורייתא שרי אפילו גוזו במתכוין. ועוד הקשו, בההיא דחולין, אם נפרשה כפשוטו, למה לי קרא לדם פסולי המוקדשין דשרי בהנאה, הא אף בקדשים מותר הדם בהנאה משנעשית מצותו, והתם דליכא מצוה למה יהא אסור. עוד הקשו, מאי קאמר "הואיל ואסירי בגיזה ועבודה", הא לאחר שחיטה מותר לגזו ולעבוד, דמזביחה ואילך הכל מותר.

(כ) מתני', אבל בקדשי בדק הבית הקדיש תרנגולת מועלין בה ובביצתה וכו'. הקשה האור שמח (פ"ה ממעילה הי'), הא איכא למאן דאמר דבעינן העמדה והערכה בבדק הבית, וחלב וביצים לאו בני העמדה והערכה נינהו ואמאי מועלין. ועיין מה שתירץ.

(כא) תוס' ד"ה כל הראוי למזבח, בתוה"ד, ודבש היינו כל מיני מתיקה. כתב בהגהות ר"ז מביאסקוויץ, דכן מוכח בשבועות (יב:), מהא דמקשינן דבנות שוח אסורות למזבח דכתיב כל שאור וכל דבש וכו'.

(כב) בא"ד, וגפן לייך לנסכים ואין ראויים לבדק הבית כדפרישית. התוס' יו"ט הגיה וגרס "כדפירש רש"י", דהיינו פירוש רש"י לקמן (יג). ד"ה אילן דכתב, דעצי גפן אין ראויין לשום בנין כי דקין הן. והקשה עליו בברכת הזבח, הא גבי

כלל לקרקע אלא מונח עליה והרוח מזיזו. והתקנת עזרא כתב דבריה התפארת יעקב הם נגד כמה משניות במכילתין, וחדא מינייהו לקמן (עמוד ב), דהמקדיש את החורש מועלין בכולה. [דהיינו אף במה שהיה מחובר בשעת ההקדש].

(יג) גמ', שם. עיין באות הקודמת, ואולי יש לומר דהרמב"ם אליבא דהתפארת יעקב, למד שיטתו מהא דמשני ריש לקיש לקמן (כ), גבי תלוש ולבסוף חיברו, דאם הקדישו ולבסוף בנאו יש בו מעילה, ומבואר, דאולינן בתר שעת ההקדש, אף דהשתא מחובר הוא, ויש לומר דהוא הדין להיפך, כשהקדיש מחובר, דלא יהא מעילה אף אחר שנתלש. ולשיטתו לכאורה אתי שפיר טפי לשון הגמ' שם, דבית של מערה פסיקא ליה דלית ביה מעילה, דהיינו אפילו בתלשו אחר כך. (א.ב.).

דף יג ע"ב

(יד) מתני', מעיין שהוא יוצא מתוך השדה של הקדש לא נהנין ולא מועלין. פירש רש"י ד"ה מעיין היוצא, שהמעיין נובע מתוך שדה של חולין, אלא שיוצא ומושך בתוך שדה של הקדש. וכן פירשו רבינו גרשם ור"ע מברטנורא בשם "רבותיו". ותמה התוספות חרשים (במשניות), מה הכריחם לפרש כן, ולא פירשו כפשטא דלישנא, דמשמע שהמעין נובע בשדה של הקדש, ונמשך בשדה של הדיוט, ואין מועלין כיון שלא הקדיש המעיין, ולא הוי כגידולי הקדש, אלא שנראה כגידולי הקדש כיון שהוא נובע מתוכו, ולכך אין נהנין. והביא שכן פירש הרמב"ם (פ"ה ממעילה ה"ו). וכן כתב בחידושי הגר"א (על המשניות), דהלשון לא משמע כרש"י, אלא שנובע מתוך שדה של הקדש. וכתב התקנת עזרא, דלרש"י וסייעתו דלא פירשו כרמב"ם, מעיין הנובע משדה של הקדש מועלין בו במים שבתוך שדה של הקדש. ואין לפרש דלא פירשו כרמב"ם משום דסברי דבנובע מתוך של הקדש אין נהנין מהמים אף שיצאו חוץ לשדה, דודאי אין הדעת סובל דכשיוצא מעיין משדה הקדש, והולך ונמשך כמה מאות פרסאות, ובסוף נופל גם לים הגדול יהא אסור, ועיין שם שהוכיח כן. וכתב, דאין להקשות מהא דאיתא בחגיגה (כב), דארעא כולה חלחולי מחלחלא, כיון דגבי הדיוט שנובעים מים בשדהו לא יוכלו לשאוב ממנו כל בני העולם אפילו אם השדה אינה משתמרת שתזכה לו, והכי נמי בהקדש חשיב מעיין של הקדש.

(טו) מתני', שם. הקשה התקנת עזרא, איך תהיה מעילה, או אפילו רק איסור הנאה, במים של מעיין, הא אחד מעשרה תנאים שהתנה יהושע הוא דמעיין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין ממנו, כדאיתא בבבא קמא (פא.). ואם כן היאך יכול בעל השדה להקדיש ולאסור המעיין היוצא מהשדה, הא לכל בני העיר יש חלק בו, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפילו על ידי הקדש. ותיריך, דעל כרחק תקנות יהושע לא היו אלא ברשות של הדיוט כל זמן שהן של הדיוט, אבל אם הקדישן הדר הדבר לדין תורה, ועיין שם שהוכיח כן. וביאר, דכי היכי שיכול האדם לטתום המעיין שברשותו ולבנות שם בנין, ואין מי שיכול לעכב בידו מפני תקנת יהושע, כמו כן הרשות בידו להקדישו ולאסרו עליו ועל כל העולם, ויהושע לא תיקן אלא שכל העולם יהנו כמו הבעל הבית עצמו, אבל כשמעכב הנאת המים מעצמו ומאחרים ודאי מהני. ועיין שם שהאריך.

(טז) מתני', המים שבכר של זהב לא נהנין ולא מועלין. פירש רש"י ד"ה ולא מועלין, דלא נתקדשו לניסוך המים למעילה עד שינתנו בצלוחית של זהב דהיינו כלי מקודש לכך. וכתב העולת שלמה, דצריך לומר דאף לא קידשו המים קודם לכן בקדושת פה, דאם איתא דקידושם, הוה בהו מעילה אף קודם קידוש כלי, וכדתנן לעיל (ח. ט. י.) דמקדושת פה כבר איכא מעילה. [ולכאורה צריך עיון, אמאי באמת לא קידושם בקדושת פה, מאי שנא ממנחות].

(יז) תוס' ד"ה אבל מועלין בג' לוגין, בתוה"ד, ויש מפרשים שהיה בו בכלי הרבה מים וקאמר דאין מועלין עד שישתה שלשה לוגין שהוא שיעור ניסוך. הקשה התקנת עזרא, הא קיימא לן דאין ברירה, ויהא תלוי בפלוגתא דרבנן ורבי עקיבא לקמן (כא:). עוד הקשה, מהא דכתבו תוס' שבועות (יא.) ד"ה

ליה מדאמר גבי פסולי המוקדשים תזבח ולא גיזה. הקשו הקרני ראם הכא, והמשנה למלך (פ"ח ממעילה ה"ז), הא מקרא ד"תזבח ולא גיזה" לא שמעינן אלא עשה, ולכך איצטרין קרא ד"לא תגזו" למלקות. ותיריך החק נתן, דכיון דאיסור "לא תגזו", אינו אלא על מעשה הגיזה אבל הגיזה שריא, כמו שכתבו לעיל (יב:). ד"ה חלב המוקדשין, אם כן הא דאסרה תורה לגזוז אינו אלא משום דדמי לעבודה ואינו אלא גילוי מילתא דגיזה הוה בכלל לאו ד"לא תעבוד", אם כן אף בלא קרא דלא תגזו איתא מלקות. והתקנת עזרא כתב דתירוצו דחוק, ועיין שם מה שתיריך באריכות.

(ז) בא"ד, (בנמשך לעמוד ב') לכך נראה למורי וכו' דודאי אותה אם דחולין וכו'. הקשה הצאן קדשים, השתא דילפינן מגורה שוה ד"אמו אמו" דאמו דגבי קדשים היא אם דחולין, אם כן גורה שוה ד"העברה העברה" למה לי, מהיכי תיתי לומר דולד מעשר מותר לינוק מאמו שהיא מעשר, הא ליכא למימר מדכתוב "תחת אמו" דמשמע אפילו היתה אמו קדושה, וכמו שכתבו תוס' לעיל, דהא מגזירה שוה ד"אמו אמו" מוכח דהיא אם דחולין. וסיים, דצריך עיון, ויש ליישב בדוחק.

(ח) גמ', מאי טעמא אמר רב אחדבוי בר אמי וכו'. כתב רש"י ד"ה הפועלין, דגבי פועלין מיעט קרא בפירוש רעך ולא הקדש. אבל תוס' ד"ה מאי טעמא כתבו, דקרא ד"דישו שלך וכו'" קאי אפועלים ואיתקש פועל לשור כדאמר בבבא מציעא (פט.). ותמה עליהם החשק שלמה בבכורות (ט:), הא בפועל כתיב "רעך" בגופיה, וכדפירשו רש"י ורבינו גרשום. וכתב התקנת עזרא, די ש לומר דתוס' סברי, ד"רעך" לא ממעט אלא כרם עכו"ם כדאיתא בבבא מציעא (פז:). לפי מה דקיימא לן דגזול עכו"ם אסור. אבל רש"י סבר דמ"רעך" ממעטינן תרויהו.

(ט) גמ', דישו שלך ולא דישו של הקדש. פירש רש"י ד"ה דישו, כלומר כי דש בשלך לא תחסום, אבל כי דש בשל הקדש אתה חוסם, דענינא כולה בחולין קמייירי. אבל הרמב"ם בפירושו המשנה פירש, ד"דישו" משמע דייש הראוי לו לשור הוא דלא תחסום, אבל דייש של הקדש שאסור לו, חסום. וכן כתבו תוס' בבבא מציעא (צ). ד"ה הרשות.

(י) גמ', שם. הקשה הקרן אורה, למה לי קרא למעט הקדש, מהיכי תיתי דפרה של חולין תהיה מותרת לאכול של קדשים, הא גבי פועל כתבו תוס' ד"ה הפועלין, דסלקא דעתך דיאכל כיון דהותר לו איסור גזל אצל הדיוט, אבל גבי פרה ליכא להאי טעמא. ותיריך, דהוה אמינא דמשום צער בעלי חיים, הותר גם בשל הקדש. והתקנת עזרא תירץ, דסלקא דעתך שמחוייב לפדות מעט כדי שיוכלו הפועל והבהמה לאכול כי היכי דסלקא דעתך בחולין (קלה.), גבי ראשית הגז דקדשים. וכתב דשוב מצא שכן כתב השיטה מקובצת בבא מציעא (צ). בשם רבינו יהונתן. ועיין בדבריו עוד.

(יא) גמ', הרש קלעילין בשדה הקדש מעל. כתב התקנת עזרא, דנראה להוסיף תיבת "תניא". עוד כתב, דנקט קלעילין ולא הרש תבואה כבכל מקום, דסלקא דעתך דכיון שאין דרך קטניות בדישה אין כאן דרך הנאה, ואשמעינן דמכל מקום דרך הנאתו הוא, כיון דמיעוט דיישי להו, או דקא משמע לן דבמעילה לא בעינן דרך הנאתו. עוד כתב דהגאון בעל אור שמח הראה לו בגליון הש"ס שלו, שהגיה במקום "קלעילין" "קלא אילן" שהוא מין צמח. ובחידושי הרשב"א גיטין (לט.), גרס "מלעין". ולמסקנת הגמ' דאבקה מעלי לה, אפשר דיש לתרץ דלא מעלי אלא לקלעילין, אבל לתבואה לא.

(יב) גמ', שמע מינה אבקה מעלי לה. כתב הרשב"א בגיטין (לט.), דמוכח מהכא דהא דאין מועלין במחובר, היינו דוקא בעודו מחובר, אבל אחר שנתלש מועלין בו אף דבשעה שהוקדש היה מחובר. וכתב, דכן יהא הדין בגידולי הקדש, ובשער עבר, לאחר שנתלשו. והביא דכן כתב בספר הישר (סימן קלו). וכן כתבו בחידושי הרמב"ם, והר"ן, והריטב"א (שם), וכן משמע בתוס' הכא ד"ה ומועלין דכתבו, כגון שעקר חוליא מן הבור דיש בה מעילה. אמנם התפארת יעקב (גיטין שם) דייק בלשון הרמב"ם (פ"ה ממעילה ה"ה), דאולינן בתר שעת ההקדש, ואין מעילה אלא בתלוש בשעת הקדש. וביאר דכיון דילפינן מעילה מתרומה, דינה כתרומה, דאם הפריש במחובר לא יחול אף כשתלש אחר כך. ודחה ראיית הרשב"א מאבק, כיון דאבק אינו מחובר

הדרגת היוזמי

מסכת מעילה דף יג – דף יד

ו' אייר – ז' אייר התשע"ב

והרי להקדש כיון שאסור בהנאה משום דהווי הקדש, לא יכול להיות חסרון דלכם, וכיון דמפיק להו בחד קרא ד"ערבי", כי היכי דיוצא ידי מקדש, הכי נמי יוצא ידי לולב. והוסיף דלפי זה, אפשר דתנא קמא דפליג נמי מודה דמצות לאו ליהנות ניתנו, אלא דסבר דערבה דמקדש לא ילפינן מ"ערבי", ואם כן בערבה של לולב בעינן "לכם", וערבה של מקדש לא חשיב "לכם", כיון דאסור בהנאה, ואין לה דין ממון.

כב) [מתני', שבאשירה יתיו בקנה. פירש רש"י ד"ה יתיו בקנה, שאם אינו יכול להגיע בידו לקן, יפיל בקנה הקן לארץ, אבל לא יעלה לאילן ויקחנו, שלא יהנה מן האילן וכו'. ובתוס' ד"ה יתיו בקנה כתבו, ולא יקחם בידו, אלא מנענעו על ידי מקל ויפול. לכאורה נראה דכונתם לפרש כפירושם לקמן (יד). ד"ה שבאשירה, ובעבודה זרה (מב:): ד"ה וקתני, דאפילו אם יכול ליטלם בידו בלא לעלות באילן אסור, אלא צריך דוקא להתיו בקנה, וכמו שפירשו שם טעמא. אמנם בשיטה מקובצת (אות לב) גרס בדברי התוס' הכא, "ולא יעלה בידיו דאם כן נהנה מן האשירה", דהיינו כפירוש רש"י, דאם יכול ליטלם בלא לעלות באילן שפיר דמי, וצריך עיון. (א.ב.).]

כג) מתני', המקדיש את החורש מועלין בכולו. פירש רש"י ד"ה המקדיש את החורש מועלין בכולו, בעצים ובענפים ובנביה. וכן פירש רבינו גרשום. וכתב התקנת עזרא, דרבנו גרשום לשיטתו, דגרס הכא במתני' אף הבבא דהגזברים דלקמן (יד.), ולגירסתו פירוש המשנה כך הוא, דהמקדיש את החורש מועלין בכולו, אבל הגזברים שלקחו עצים מועלין בעצים לבד, אבל לא בשיפוי ונבייה. וכתב, דלרמב"ם (פ"ה ממעילה ה"ח) היתה גירסת ספרים דידן, דסוגיית הגמ' דעכו"ם שנשתברה מאליה קודם המשנה דגזברים, ולכך כתב (שם), המקדיש את היער מועלין בכולו, בין באילנות בין בכל קן שבראשי האילנות או שביניהם. וכן כתב גם בפירוש המשנה. ולגירסתו ניהא טפי דקאי אבבא הקודמת, דהקן שבראש האילן לא נהנין ולא מועלין, אבל המקדיש את החורש מועלין גם בקנים.

דף יד ע"א

א) גמ', איתיהביה ריש לקיש לרבי יוחנן וכו'. וקתני יתיו בקנה. הקשה המשנה למלך (פ"ז מעבודה זרה ה"ב), מאי פריך, הא אי הוה טעמא דהקן מותר בהנאה, משום דמימר אמר לדידיה לא מצלה וכו', כל האשרה היתה מותרת, ומדאסיירא על כרחך הטעם משום דשברים אלו בטילי במיעוטייהו ואין דעת הגוי עליהם, ואם כן אף לר' יוחנן אתי שפיר. [והביא שכיוצא בזה הקשה הלחם סתרים בעבודה זרה (מב:)]. ותיריך, דמדנקט התנא לישנא ד"יתיו בקנה" לאשמועינן דאשרה עצמה אסיירא, מוכח דשברי עבודה זרה דעלמא שריין, דאם היו אסורים לא היה התנא צריך להשמיענו הכא דאשרה אסורה, ולא הוה ליה למימר אלא, דהקן שבראש אשרה מותר. ובעולת שלמה תיריך, דהכא דרוב העבודה זרה קיימת לא מבטל לה הגוי, עיין שם שהעלה כן בסוגיית הגמ' בעבודה זרה (מב.), ושפיר פריך ריש לקיש לר' יוחנן דאמר דעבודה זרה דנשברה מאליה אסורה, דאם כן אף השברים יאסרו, מה שאין כן לריש לקיש גופיה ניהא.

ב) תוס' ד"ה שבאשירה יתיו, בתוה"ד, ולכך לא שרי ליה ליטול מקל בידו דלמא אתי למישקל מגוף האשרה וכו'. אבל תוס' בעבודה זרה (מב:): ד"ה וקתני פירשו, דטעמא דאסור כדי שלא יאמרו עכשיו הוא שוברן מן האשירה. וכתב המשנה למלך (פ"ז מעבודה זרה ה"ב), דדברי התוס' מכוונים למדקדק בהם היטב, ועיין מה שפירש.

ג) רש"י ד"ה לעולם אימא לך, בתוה"ד, וליכא למידק מהכא לעבודת כוכבים שנשתברה מאליה ולא קשיא לרבי יוחנן. ובהגהות הב"ח (אות ג) הגיה ברש"י, וגרס "וקשיא לרבי יוחנן". [נטעמא, כיון דגבי עבודת כוכבים ודאי גם הגידולים נאסרו כעבודה זרה עצמה, וכיון דתנן יתיו בקנה, מוכח דעבודת כוכבים דנשתברה מאליה שריא]. ובעבודה זרה (מב:): ד"ה דבגידולין הבאים פירש רש"י דכונת הגמ' לדחות את ה"דיקא נמי", ולפרש כריש לקיש, וקשיא לרבי יוחנן. ועיין שם ברש"י ד"ה ורבי אבהו, דביאר דגידולי אשרה אסורים, כיון דבעבודה זרה אסיירא תוספת, כרתנן (שם מח.), גידעו ופיסלו לעבודת

הואיל, דכיון דיש שיעור להקרב פרס בשחרית, אין כלי שרת מקדשת אלא לדעת. ואם כן הכא נמי, אמאי ימעול בג' לוגין הראשונים. ותיריך, דאולי איירי שלא נתן בצלוחית היותר מג' לוגין בבת אחת אלא מעט מעט, וכשהיו ג' לוגין נתקדשו שפיר, ואחר כך הוסיף מים. והקשה, דמכל מקום כיון שהוסיף אחר כך עוד מים נתבטלו המים שנתקדשו. ותיריך, דמיירי דלא הוסיף יותר מג' לוגין וליכא רוב. וכתב דשוב ראה **בצאן קדשים זבחים** (ק"י): דכתב, דהא דאמרין דאי הוה טפי מג' לוגין לא קדשינהו כלי כלל, היינו דוקא לענין חיוב אם ניסך בחוץ להפסל בלינה, אבל מעילה שפיר איכא בג' לוגין מהן כדמוכח בסוגיין.

יח) מתני', ערבה לא נהנין ולא מועלין וכו'. פירש רש"י ד"ה ערבה, שהיה סידורן בהר הבית וכו'. אבל הרמב"ם (פ"ה ממעילה ה"ו) כתב, ערבה הגדילה בשדה הקדש לא נהנין ולא מועלין. וכתב הרמב"ם, שהוא שיבוש, דהא לא איירא מתניתין אלא על אותה ערבה של אותו מקום שהיה למטה מירושלים שיחודה לשם מצוה. והכסף משנה, תמה על דבריו שהוא שיבוש רק משום שפירש שלא כפירוש. ובברכת הזבח תמה על הרמב"ם, דלפי מאי דקיימא לן כרבי יוסי דמועלין בגידולי הקדש, וכמו שפסק הרמב"ם (שם), למה לא ימעלו בערבה, וכי גרע משדה מלאה עשבים. וכתב, דודאי לכך כוון הרמב"ם בהשגה, והכסף משנה לא ירד להבנתו. והצאן קדשים כתב, דצדקו דברי הרמב"ם דכוונתו, לא נהנין ולא מועלין בעורן במחובר, ומשום הכי דקדק בצח לשונו וכתב "ערבה הגדילה" ולא כתב "ערבה שהגדילה בשדה הקדש" כיון דלא איירי אלא במחובר דאין בו מעילה, כדלקמן (יח:). עוד כתב, דאפשר שהרמב"ם כתב "בשדה הקדש", כיון דסבר דאותו מקום שהיו נוטלין ממנו ערבה היה שדה הקדש. והחזק נתן נמי פירש השגת הרמב"ם כברכת הזבח, אלא שהרמב"ם הציל עצמו מהשגתו, במה שפירש בפירוש המשנה, דערבה הואיל ואינה ראויה לשום דבר לא מועלין בה, דהיינו דלא אמר רבי יוסי דמועלין בגידולי הקדש, אלא אם הם ראויים לשום דבר, אבל ערבה שאינה ראויה ואינה נמכרת מודה דאין מועלין. ועיין טורי אבן ראש השנה (כח). דתמה, דמצינו בכמה דוכתי בש"ס, שהערבות ראויות לכמה דברים כגון צריפא דאורבני, וסלים של נצרים של ערבה קלופה. ואף שאפשר לתרץ דהתם איירי בצפצפה וכמו שכתב הערוך (ערך אחוונא), אבל מכל מקום ערבות חזו להיסק, ועוד דראויות למכור לצורך מצות ד' מינים של חג. ועיין עוד בליקוטי הלכות.

יט) מתני', ר"א ברבי צדוק אומר נוהגין היו הזקנים שנהנים ממנו בלולביהן. פירשו תוס' ד"ה נהנין, דקסבר מצות לאו ליהנות ניתנו. והקשה הטורי אבן ראש השנה (כח.), אם כן קשיא מתני', להני אמוראי דסברי התם, דמצות ליהנות נתנו. ודוחק לומר דתנא קמא דאמר לא נהנין פליג, וסבירא ליה דמצות ליהנות ניתנו, ומכל מקום לא מועלין משום דלא קדשי כדפירשו תוס' ד"ה ערבה, דאם כן לא היה רבא מתמה שם כל כך אאביי "וכי מצות להינות נתנו", הא אדרבה דאביי עדיפא דאמר כרבנן, ורבא הוא דאמר כיחידאי. וכתב, דעל כן נראה לפרש, דטעמא דתנא קמא דאין נהנין, אף שאין כאן צד הקדש, מכל מקום הרחיקו כל אדם ממנה, כדי שלא יכלו את הכל, ולא תהיה ערבה מצויה לצורך מקדש בחג. ומכל מקום בלולביהן היו נהנין הזקנים לר"א ברבי צדוק, דדבר מועט הוא ויש לו קצבה, ואין מכאן ראייה דמצות לאו ליהנות ניתנו. עיין שם עוד.

כ) מתני', שם. הקשה התקנת עזרא, לשיטת תוס' סוכה (כט:): ד"ה בעינן, דבכל הז' ימים בעינן "לכם", איך יצאו הזקנים בערבה של הקדש. ותיריך לפי מה שכתב השער המלך (פ"ז מלולב) דקרא לא קפיד שיהיה שלכם ביום טוב עצמו, אלא אם יהיה זמן שיהיה ראוי סגי, ואם כן הכא לאחר שיוקפו הערבות, לשיטת תוס' דידן, הרי יהיו מותרים בהנאה, ויש לומר דתוס' בסוכה אזלי לשיטתם הכא, ועיין בדבריו.

כא) תוס' ד"ה נהנין, קסבר מצות לאו ליהנות נתנו. הקשה בחידושי החתם סופר סוכה (לה), הא על כל פנים אסור בהנאה, ולשיטת התוס' שם, לולב וערבה דאינם עומדים לאכילה בעינן דין ממון. ותיריך, דלמאן דנפקא ליה מדכתיב "ערבי" שתים אחד למקדש ואחד ללולב, של מקדש נמי בעינן לכם,

כוכבים והחליף נוטל מה שהחליף.

(ד) גמ', אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן לעולם דאייתי מעלמא וכו'. עיין גירסת רש"י ד"ה ורבי אבהו, כדאינתא בעבודה זרה (מב:), דלא פירש רבי יוחנן דאייתי מעלמא, אלא כונתו דהקן מהאילן עצמו ובדאי אסור. אבל תוס' ד"ה שבאשרה גרסו כדלפנינו, דאייתי מעלמא, ופירשו דהקן אסור בהנאה בין בהקדש ובין באשרה, משום דגורין דלמא אתי לאיחלופי בקנים המחזברים באילן. והקשו, אם כן מאי פריך מעיקרא. ופירשו, דקשיא לן מאי שנא דגורין בהקדש טפי מאשירה. אבל תוס' בעבודה זרה (מב:): ד"ה ורבי אבהו פירשו, דכל הקן מותר דאתי מעלמא. וכן ביאר הלחם משנה (פ"ז מעבודה זרה הי"ב) לשיטת הרמב"ם שפסק שהקן מותר, וכתב, דבריו דלא כתוס' דידן. אמנם גבי הקדש פסק (פ"ה ממעילה ה"ז) דהקן אסור. וביאר הלחם משנה, דסבר דמתני' אתיא כפשטה, דגבי הקדש לא נהנין, אפילו דאתי מעלמא, מכל מקום מדרבנן גזרו שמה יהנה מהאילן גופיה, אבל באשרה נהנין מהקן, דמבדל בדילי מינה, וליכא למיגזר. עוד כתב, דהתוס' בסוגיין נדחקו בד"ה אפרוחין, ליתן טעם אמאי תנן התיירא גבי אשרה ואיסורא גבי הקדש, אבל לרמב"ם אתי שפיר. ויש להעיר, דתוס' בעבודה זרה לא פירשו דהקדש ואשרה שוים, ואפשר דסברי דחלוקים, וכשיטת הרמב"ם לגמרי].

(ה) גמ', שם. עיין תוס' ד"ה שבאשרה, דפירשו דרבי יוחנן מוקי דרישא דקתני לא נהנין קאי אקן, וסיפא דקתני יתיו קאי אפרוחים. והקשה המשנה למלך (פ"ז מעבודה זרה הי"ב), כיון דמוקי למתני' בתרי גוני, אמאי לא אוקי לרישא דהקדש בדאיתבר מגופה, ומשום הכי אין נהנין, והוא הדין באשרה, וסיפא בדקינתה מעלמא, ועל כן שרו הקנים על ידי התוזה, והוא הדין להקדש, והשתא רישא וסיפא איירי בקן עצמו. ותיירך, דאם כן תיקשי אמאי יתיו לישקליה משקל, וכדהקשה ריש לקיש. עוד תירך, דאפשר דלא ניחא לרבי יוחנן לאוקמה לרישא בדאיתבר מגופה, כיון דאפשר דסבר דמועלין בגידולין, וכמו שפסק הרמב"ם (פ"ה ממעילה ה"ו). ובעיקר קושיתו לכאורה צריך עיון, דדוחק לאוקי רישא בדאיתבר מגופה וסיפא בדקינתה מעלמא, דלא הווכר במתני'. ובפרט לרבי יוחנן, דאית ליה בבא מציעא (מא.), "מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא" וכו', דהיינו דרבי יוחנן בעי לאוקמא לרישא וסיפא בתרי גוני, דסבר דמדסתם תנא מוכח דאיירי בחד גונא. (א.ב.).]

(ו) גמ', ביצים כאן וכאן אסורים. פירש רש"י ד"ה אפרוחים, דביצים משום דלא ניידו וצריכין לאילן כאילן דמו ולכך אסורים. ובעבודה זרה (מב:): ד"ה בביצים, פירש עוד, דכיון דצריכין לאילן גזור בהו רבנן כאילן עצמו. ובתוס' (שם) ד"ה בביצים, הביאו פירושו. וכתבו, דעוד יש לפרש דגזור בהו רבנן, משום דחיישי שמא יעלה על האילן דחייס עליהו פן יפלו. והרמב"ם (פ"ז מעבודה זרה הי"ב) כתב, דאסורים שהרי האשרה כמו בסיס להן. וכתב הראב"ד, דהיה לו לומר מפני שהן כגידולי אשרה. וכתב הכסף משנה, דהרמב"ם מייאן בפירושו משום דקשיא ליה דאי הוה כגידולי אשרה, איך פקע איסורן כשגדלו ואינן צריכין לאמן. ועיין עוד מגדל עוז (שם).

(ז) [מתני', הגזברים שלקחו עצים מועלין בעצים ואין מועלין לא בשופיו ולא בנבייה. פירש רש"י ד"ה ונבייה, לפי שהגזברים לא קנו והקדישו אלא דבר הצריך לבנין. ולכאורה נראה לבאר דאף דהקדושה חלה על ידי הקנין שמתחללים המעות על העצים, כיון דאין צריכים את השיפוי והנבייה אינם נתפסים בקדושה, דהקנין בעבור צרכי הבנין, ואפשר דבאמת מדרבנן יקדש כמו זבל ופרש דלעיל (יג:)].

(ח) גמ', אמר שמואל בונין בחול וכו'. עיין ירושלמי סנהדרין (פ"א ה"ג), דאיפלגו רבי יוחנן וריש לקיש, אם בונין ואחר כך מקדישין או מקדישין, ואחר כך בונין.

(ט) גמ', מאי טעמא מאן דמתנדב וכו'. פירש רש"י ד"ה מאי טעמא, דאין יכול לקנות בהן דבר של חולין לפי שהמוכר היה מועל בהן. אבל תוס' ד"ה בונין פירשו, שאין יכול לפרוע שכר האומנין כיון דאין ההקדש מתחלל על המלאכה. וכתב הפרחי כהונה, דתוס' ניידו מפירוש רש"י, דקשיא להו, אמאי נקט הגמ' "וקדיהיב להו לאומנין", הא מהאי טעמא כל צרכי הבנין נמי אי

אפשר לקנות. ועיין באות הבאה.

(י) רש"י ד"ה מאי טעמא, בתוה"ד, לפי שהמוכר היה מועל בהן וכו'. כתב המשמרות כהונה, דלפי זה אחר שקנה ומשר, היה יכול לחלל המעות על האבנים אפילו קודם שנבנו בבנין, אלא משום דלבסוף יצטרך לחלל את מלאכת האומנין אמר שמואל דבנין בחול, כדי שלא יטרח לעשות ב' חילולין, ועל כן נקטה הגמ' "אומנין", ולא "מוכר", דמשום האומנין הוא עושה את החילול אחר הבנין, ומכל מקום אם ירצה לעשות שני חילולין הרשות בידו. ולכך לא פריך ממתניתין אשמואל כדפריך לר' פפא לקמן (עמוד ב), כיון דאפשר לחלל גם קודם הבנין. עוד כתב דלשיטת התוס' ד"ה בונין, דטעמא משום דאין הקדש מתחלל על המלאכה, צריך לומר דיכול לחלל קודם הבנין את הקורות ולשייר מקצת מהבנין כדי שיתחלל על מלאכת האומנים. ועיין עוד לקמן (עמוד ב) אות כב.

(יא) תוס' ד"ה בונין בחול, בסוה"ד, אבל לא שייך לומר לב בית דין מתנה בהקדש נדבת יחיד וכו'. והמקדש דוד (סימן לה סק"ג) כתב, דאף אי שייך לומר "לב בית דין מתנה" בהקדש נדבת יחיד, יש לומר דהכא אם יהיה על ידי לב בית דין מתנה, נמצא דהבנין לא נבנה ממעות הקדש. וילפינן בתמורה (לא:), שהמלאכה צריכה להיות ממעות הקדש. ונלכאורה דבריו צרכים עיון, דאדרבה בתוס' (שם) ד"ה הא, משמע דהקרא אתא להתיר ליתן לאומנין ממעות הקדש, ומהיכי תיתי דבעינן דוקא הכי. אמנם בתוס' ישנים כריתות (ו.) סוד"ה מפרישין, משמע כדבריו].

דף יד ע"ב

(יב) גמ', מותר הקטורת מה היו עושין בו היו מפרישין ממנה וכו'. כן גרס רש"י ד"ה מפרישין ממנה, ופירש, דמפרישין ממותר הקטורת כנגד שכר האומנין. אבל רש"י בשבועות (י:): ד"ה מפרישין שכר האומנין, לא גרס "ממנה", ופירש, דמפרישין מתרומת הלשכה שכר אומני בית אבטינס וכו'. וכן כתבו תוס' (שם) ד"ה מפרישין, דלא גרסינן "ממנה", שהרי מתרומת הלשכה היו מפרישין. ועיין שיטה מקובצת כאן (אות א).

(יג) גמ', מפרישין ממנה שכר האומנין ומחללין אותה על מעות האומנים וכו'. הקשה רש"י סוד"ה מפרישין, ליתבה לקטרת לאומנין לאלתר. ותיירך, דליכא בהאי מותר כשיעור כל שכר האומנין. ורש"י כריתות (ו.) ד"ה ומחללין תירך, דכל דבר הראוי למזבח, אין יוצא מידי מזבח לעולם. ועיין בהקדמת התקנת עזרא, דפירוש רש"י במעילה אינו מרש"י. ועיין רש"י שם שהקשה, אם כן היאך מחללין הקטורת על מעות. ונעוד קשה על רש"י שם, מהא דאיתא בשבועות (יא.), דלב בית דין מתנה עליה מעיקרא. ובתוס' שבועות (י:): ד"ה מפרישין שכר האומנין תירצו, דלבן עזאי דאמר בשקלים (פ"ד ה"ב), דאין הקדש מתחלל על המלאכה ניחא. ואפילו לרבי עקיבא דפליג עליה התם, מכל מקום הני מילי בקטורת דיחיד, כגון מקדיש נכסיו והיו בהן דברים הראויים לקרבנות ציבור, אבל בקטורת של ציבור החמירו טפי. עוד תירצו, דהכא איירי בשכר פטום אומני הקטורת של שנה חדשה, וצריך ליתן להם מתרומה חדשה. והוסיפו, דאף למאי דאמרין במעילה (יד:), דאיירי באומני הבנין, מכל מקום אין נותנין שכרן אלא מקדושת בדק הבית.

(יד) גמ', מפרישין ממנה שכר האומנין וכו' ואמאי ליחליה אבנין. רש"י בכריתות (ו.) ד"ה מפרישין פירש, דאיירי באומנין המחזקים את בדק הבית. והבאר שבע (שם) תמה, דודאי לא איירי באומני הבנין, אלא באומני בית אבטינס, והסיק דתלמיד טועה כתבו. וכתב התקנת עזרא, דהכא מבואר להדיא כרש"י, דאיירי באומני בנין, דהא אמרינן "והא מעות האומנין קתני" להוכיח דבנו בבנין. וכן הוא בירושלמי שקלים (פ"ד ה"ג). והקרן אורה הקשה, מנא ליה באמת למקשה, דאיירי באומני בנין דתקשי ליה. ותיירך, דלמד מהדין הסמוך לו דתנן בשקלים (שם), המקדיש נכסיו והיו בהן דברים הראויים לקרבנות ציבור יתנו לאומנים בשכרן דברי רבי עקיבא, ואומנין דהתם על כרחך באומני בנין קאמר, דהא אומני בית אבטינס נותנין להן שכרן מתרומת הלשכה, ולא מנכסים אלו שהן לבדק הבית, כמו שכתב ר"ע מברטנורא שם. אמנם כתב דהרמב"ם בפירוש המשנה (שם) פירש לתרוייהו

המשמרות כהונה, דביאר טעמא דלא פריך ממתניתין אלא לטעמא דרב פפא, ולא לטעמא קמא דאמרינן מאן דמתנדב מעות לאלתר מקדיש להו. והתקנת עזרא ביאר, דהיינו משום דאפשר לאוקומה למתני' בדליכא נדבות יחיד, ובנו מתרומת הלשכה, ומשלמין לפועלין מתרומת הלשכה, דבהאי גונא אין צריך לבנות בחול, כיון דלב בית דין מתנה, וכמו שכתבו תוס' (שם) סוד"ה בונין.

דף טו ע"א

(א) רש"י ד"ה למעילה, בתוה"ד, לחייב משום מעלה בחוץ. כתב הצאן קדשים, דצריך עיון אמאי שיריה לה מתניתין. ועוד, דבמתניתין דזבחים (קט.), לא תני אלא מעלה כזית מן העולה ומן האימורין בחוץ חייב, ופירש רש"י (שם) ד"ה המעלה, משום דכולה כליל. וסיים דיש ליישב בדוחק.

(ב) מתני', אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה למעילה. כתב הנהיבות המשפט (סימן כח סק"ג), דמועל בקדושת דמים ומועל בקדושת הגוף חלוקים ביסודם, דמועל בקדושת דמים יסודו מדין גזל הקדש, ומועל בקדושת הגוף, עצם ההנאה אסורה. ותירץ בזה מה שמועלין על ידי אכילת נותר, אף דאסור בהנאה, אף דגבי חמץ בפסח קיימא לן דהנהנה לא מעל, כיון דאסור בהנאה, והשתא אתי שפיר, דבקדושת דמים בעינן שיהא שוה ממון, ולכן באיסורי הנאה לא מעל, מה שאין כן בקדושת הגוף, דעצם ההנאה אסורה, ולא בעי שוה פרוטה. וכן מבואר בתוס' ישנים כריתות (יג.): ד"ה ואשם, שחילקו בין נותר לחמץ, עיין שם (ועיין לעיל י. אות ג). והקשה השערי יוסר (שער ג פרק כג), ממתניתין דידן, דמצטרפין מעילה בקדשי מזבח ומעילה בבדק הבית, ומשמע דיסוד אחד להם, ומשום הכי הסיק דתרווייהו יסודם משום גזל הקדש. וכן נקט בחידושי רבינו חיים הלוי (הלכות מעילה). ולדבריהם צריך לבאר מה שחילקו התוס' ישנים דלעיל, בין אכילת נותר וההנאה מחמץ בפסח, על פי דברי הרש"ש (פסחים לג.), דלכולי עלמא אוכל הקדש אין צריך שיהא שוה פרוטה, דאיסורו משום האכילה, ולא משום ההנאה. ועיין רש"י כריתות (כג.) ד"ה בגסה, שכתב, דהנהנה מנותר מעל משום דאם עלו לא ירדו. ולכאורה נראה לבאר כונתו, דחשיב ראוי למצותו, מה שאין כן חמץ בפסח שאינו שוה כלום].

(ג) תוס' ד"ה קדשי מזבח, בתוה"ד, וכן למאן דאמר לקמן דמעילה בשוה פרוטה. הקשה הרש"ש, דהתם איירי בנהנה ולא באוכל, ומאידך באוכל פליגי בפסחים (לג.), דרבנן סברי דשיעורו בכזית, דילפינן מתרומה, ואבא שאול סבר דאפילו אוכל שיעורו בפרוטה.

(ד) תוס' ד"ה אחד קדשי מזבח, שאם נהנה בחצי זית וכו'. הקשה הרש"ש, דבהנאה לכולי עלמא שיעורו בפרוטה. וכתב, דצריך להגיה "שאם אכל" במקום "שאם נהנה".

(ה) גמ', תנן קדשי מזבח וכו'. הקשה בברכת הזבח, אמאי לא פריך ממתניתין דלעיל (ז): דקדשי קדשים להקל ולהחמיר ורלעיל (ט.), עולת עוף וכו', דמבואר שם להדיא דיש מעילה בבשר חטאת ואשם. וכתב, דמיהו למסקנא דהכא אתי שפיר.

(ו) גמ' אילימא בקדשי בדק הבית אפילו כי מתו נמי וכו'. כתב בברכת הזבח, דמבואר מהכא דקדשי בדק הבית אית בהו מעילה דבר תורה אפילו לאחר שמתו, ונסתרו דברי הכסף משנה (פ"ג ממעילה ה"א), דתמה על הרמב"ם (שם), שכתב להאי דינא אקדשי מזבח ולא אקדשי בדק הבית, דאישתמיטתיה גמ' זו.

(ז) תוס' ד"ה ואפילו כי מתו, בתוה"ד, והקשה רבינו חיים כהן וכו' דלאו בר העמדה והערכה. מבואר דדעתם דלמאן דאמר דבעינן העמדה והערכה קדשי בדק הבית שמתו פקעה קדושתן. אכן הרמב"ם (פ"ה מערכין ה"ב) פסק, דבקדשי בדק הבית נמי בעינן העמדה והערכה. ומכל מקום כתב (פ"ג ממעילה ה"א), דקדשי מזבח שמתו יצאו מידי מעילה. ומשמע דקדשי בדק הבית לא יצאו. וצריך ביאור בטעמו, הא כיון דבעי העמדה והערכה, אם כן כשמתו אין להם פדיון ואין ראויין למצותן, ומאי שנא מקדשי מזבח. ואמנם הכסף משנה (שם) כתב, דהוא הדין קדשי בדק הבית. אמנם בחידושי רבינו חיים הלוי (פ"ב ממעילה ה"ה) תירץ, דקדשים שמתו פקעה קדושתן משום

באומני בית אבטינס, עיין בדבריו ובתקנת עזרא.

(טו) גמ', ואמאי ליחליה אבנין. הקשה החק נתן, לשיטת רש"י סוד"ה מפרישין, דהקדש מתחלל על המלאכה, מאי פריך לשמואל דאמר בונין בחול, הא אפילו אי בונין בקודש תקשי ליחליה על המלאכה (וכמו שהקשה רש"י). ותירץ, דהיה יותר פשוט לגמ' דליכא שבחא כשיעור הקטורת, אבל סלקא דעתין דבבנין עצמו ודאי איכא כשיעורו.

(טז) תוס' ד"ה ואמאי ליחליה אבנין, בסוה"ד, ועוד אמר רש"י לפי שמכאן התחילו וכו' שהרי אין יכולין לחזור בהם. [עיין שיטה מקובצת (אות כה) דגרס, "ועוד אמר מהר"ף"]. הקשה התקנת עזרא, הא קיימא לן בבבא מציעא (עז.), דפועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום. ולאחר שהאריך לפלפל תירץ בשם הגאב"ד דאופינא מו"ה נחום ברוך, דהכא הא איירי באומן קבלן ולא שכיר יום, והוא אינו יכול לחזור בו. אמנם חילק דהקדש שאני, כיון דטעמא דיכול לחזור בו מדכתיב "לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים", וכשהוא פועל אצל הקדש עבד גבוה הוא, ולא שייך טעם "דעבדים לעבדים", ואף שכיר יום לא יוכל לחזור בו.

(יז) גמ', והאמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל. פירש רש"י ד"ה ואכתי, דפריך אם איתא דלשמואל דבונין בחול ליחליה אהיהא פורתא. הקשה החק נתן, דלשיטת רש"י סוד"ה מפרישין, דהקדש מתחלל על המלאכה, קשה אמאי פריך דוקא לשמואל דאמר בונין בחול, הא אפילו אי בונין בקודש קשה, דהא ליכא למימר דליכא בקטורת כשיעור, דהא מחולל על שוה פרוטה. וכתב, דיש לומר דלרש"י באמת השתא פרכה הגמ' לכולי עלמא.

(יח) גמ', שם. נסתפק התקנת עזרא, האם לגזר דהקדש יש שם בעלים או דדמי לאחר. וכתב, דתליא בפלוגתא דקמאי, דלתוס' תמורה (כו): ד"ה לא אמרו, דכתבו דדינא דהקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל, היינו דוקא בבעלים עצמן, מוכח דהגזבר חשיב בעלים, דאם לאו הכי מאי פריך הכא משמואל, דאיירי בבעלים דוקא, אבל אחר אפילו בדיעבד אינו מחולל. אבל לשיטת הרשב"א והריטב"א בבבא מציעא (נז.) דכתבו להיפך, דדוקא אחר שחילל על שוה פרוטה מחולל, אבל הבעלים אפילו לכתחילה מחללים על שוה פרוטה, על כרחן צריך לומר דגזבר חשיב כאחר.

(יט) גמ', רב פפא אמר היינו טעמא וכו'. כתב התקנת עזרא, דאיכא נפקא מינא בין טעמא קמא לטעמא דרב פפא בד' דברים. דכשנטלים שרין מתרומת הלשכה, או כשעושים בחנם, ליכא טעמא קמא. וכשעושים כלים, או בעצים דיומא, ליכא טעמא בתרא.

(כ) גמ', רב פפא אמר היינו טעמא דבונין בחול לא נתנה תורה וכו'. הקשה התקנת עזרא, דאיתא בפסחים (כו.), דרבן יוחנן בן זכאי היה יושב בצילו של היכל ודורש וכו'. ופירש אביי, דהיינו משום "דלא אפשר וקמיכוין מותר", ורבא פירש ד"שאני היכל דליתו עשויו", ואם כן אף הפועלים אמאי אסורין ליהנות מצל הבנין בשעת הבנין. ותירץ, דהכא כיון שיש עצה לבנות בחול ולהקדיש, מיקרי אפשר וקמיכוין, ואסור מדרבנן על כל פנים לכולי עלמא בפסחים שם. ולפי זה אתי שפיר נמי דאף דאיתא בקידושין (נד.), דכתנות כהונה שלא בלו אין מועלין בהן, משום לא ניתנה תורה למלאכי השרת, מכל מקום הכא אמרינן דהוה מעילה כיון דיש עצה לבנות בחול.

(כא) רש"י ד"ה רב פפא אמר, בתוה"ד, דדלמא בעי למזגא וכו'. כתבו הצאן קדשים והיעב"ץ, דיש להוסיף תיבת "ועוד דלמא". וכתב התקנת עזרא, דסברי דרש"י הוסיף עוד חשש במילתיה דרב פפא, או שהיה לפניו כן בגמ', אבל האמת אינו כן, אלא הוא דיבור המתחיל חדש, וקאי אקושיא ממתני' דדילמא בעי למיזגי וכו', וכן הוא ברבינו גרשום. וביאר דשיטת רש"י ורבינו גרשום, דלא מקשינן ממתניתין דילמא יתבי בטולא, דהיה אפשר לתרץ, דמתניתין לא איירא בעצים לבנין, אלא לעשות מהם כלים, אבל מכל מקום מקשינן, דלמא אתי למיזגא עליהו, ועיין בדבריו שביאר דכן דעת הרמב"ם (פ"ח ממעילה ה"ד).

(כב) גמ', תנן הגזברין שלקחו וכו' ואמאי מועלין בהן הכא נמי ליעבד בחול דלמא בעי למיזגא וכו'. עיין לעיל (עמוד א אות ז), שהבאנו דברי

שטבל בו המשקה מצטרף לחפצא דאיסורא. אמנם צריך עיון בסוגיא ד"היתור מצטרף לאיסור" פסחים מג: ועוד.]

(ב) רש"י ד"ה ואמר ליה והרי תודה, בתוה"ד, וליתיה לא בפיגול ולא בטמא וכו'. העיר הרש"ש, דשייר נותר דלית ביה. וכתב דתוס' זבחים (קט.). ד"ה עולה, לא נקטי אלא פיגול, והביאם התוס' י"ט כאן, ולא הרגיש.

(ג) גמ', ותרומת מעשר של דמאי וכו' ולחייב עליהן את החומש. מבואר דיש חומש בתרומת מעשר של דמאי, והכי תנן בבבא מציעא (נה:), ואמרינן (שם) דמתני' רבי מאיר היא דסבירא ליה דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה. והרמב"ם (פ"י מתרומות ה"ד) פסק, שמוסיפים חומש בתרומת מעשר של דמאי. ועיין בקרן אורה, שהוכיח דלמסקנת הסוגיא שם, לכולי עלמא מוסיפין חומש על תרומת מעשר של דמאי, וכן הוכיח ממתניתין דידן, דאי נימא דמתניתין אתיא כרבי מאיר, הא איהו סבירא ליה דכל האיסורין מצטרפין זה עם זה, אלא על כרחך דמתניתין אתיא כרבנן, ואינהו נמי מודו דתרומת מעשר של דמאי מוסיפין עליה חומש.

(ד) תוס' ד"ה כל הפיגולים, כבר תנא ליה ברישא וכו'. והרש"ש תירץ, דהכא אשמועינן דמצטרפות אף לענין טומאת ידים, דומיא לבבא ד"כל הנבילות", דלדברי הכל מיירי לענין טומאה. והוכיח זאת מהא דלקמן (יז:): אמר ר' יהודה אמר שמואל על המשנה דהפיגול והנותר אין מצטרפין, לא שנו אלא לטומאת ידים וכו', ומשמע דכל אחד ואחד השנוי כאן דמצטרף בפני עצמו היינו בהאי גונא.

(טו) תוס' ד"ה אמר רב, בתוה"ד (בנמשך לדרף טז.), והוא הדין דחייל נמי איסור נבילה אטמאה. הקשה הרש"ש, הא בחולין (ק:): איתא בברייתא, רבי יהודה אומר יכול תהא נבלת עוף טמא וכו' יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבלה וכו'. ותירץ, דאולי יש לומר, דעל כרחך לא גלי לן קרא דיבא איסור נבילה ויחול וכו', אלא בנבלת בהמה דחמירא לטמא במגע ובמשא, אבל נבלת עוף דלית בה טומאה אלא בבית הבליעה לא שמעינן, ועיין שם שהאריך.

דרף טז ע"א

(א) גמ', אבל לענין אכילה טהורין בפני עצמן וכו'. פירשו רש"י ותוס' ד"ה אמר רב, דטעמא דרב משום דאין איסור נבלה חל על איסור טמאה. והקשה בחידושי הגר"א, לפי מה שכתבו התוס' בשבועות (כב:): ד"ה אהיתירא קמשתבע, דבחצי שיעור אמרינן איסור חל על איסור, דכיון דחצי שיעור איסורא בעלמא הוה, לא חשיב לה מושבע ועומד, והכא הא מיירי בחצי שיעור ואמאי אין מצטרפין, והניח בצריך עיון. נולכאורה יש לומר, דתוס' התם מיירי בגונא דנשבע שלא לאכול חצי שיעור, דהשבועה חלה על החצי שיעור דאיסורא, כיון דבהאי גוונא אינו מושבע ועומד מהר סיני, ואינה שבועה על שבועה. אבל הכא דיינינן לענין שני איסורין שכל אחד מהם בגדר אינו מושבע ועומד, ואין סיבת אי חלות האיסור אלא למנוע צירוף שני חצאי השיעור, ואם כן אף דאינו מושבע ועומד, מכל מקום כדי לצרפן לשיעור בעינן דבגונא שיהיה כל אחד כשיעור, יחולו שני האיסורים, אבל היכא דלא יחולו הרי כל אחד קיים לחוד ואיך תצרפן. ועיין באות הבאה, וצריך עיון.]

(ב) גמ', ולוי אמר אפילו לאכילה נמי מצטרפין. כתבו התוס' ד"ה אמר רב, דאיפלגו אליבא דמאן דאמר אין איסור חל על איסור. והרמב"ם (פ"ד) ממאכלות אסורות הי"ז), פסק כרב דאין מצטרפין. והשיג הראב"ד, דבריייתא מסייעא ללוי דמצטרפין, ומשמע שדעתו לפסוק כלוי. [נמה שלא השיג בכל מקום דפסק הרמב"ם דאין איסור חל על איסור, יש לומר דפירש כתוס']. אמנם המגיד משנה ביאר, דהרמב"ם סבר דרב ולוי פליגי אי איסור חל על איסור או לאו.

(ג) תוס' ד"ה מיתבי מיתת פרה, בתוה"ד, ומכל מקום קשיא היכי קא דחי וכו'. הקשה הצאן קדשים, מאי קשיא להו, דלמא רב סבר כר' אלעזר בחולין (קג:), דאפילו חלקו מבחוץ חייב. והניח בצריך עיון. ותירץ הקרן אורה, דעל כל פנים שני חצאי זיתים משני גופין גם לר' אלעזר אין מצטרפין.

(ד) בא"ד, שם. הקשה הקרן אורה, מאי מדמו איסור לטומאה, הא ר' יוחנן

שאינם ראויים למצוות, והיינו דוקא קדשי מזבח דקדושתם נובעת ממצותם, אבל קדשי בדק הבית דקדושתם מחמת שהם קנין הקדש, לא אכפת לן במה אינם ראויים למצותן, (דהיינו להפדות ועל ידי כך להשתמש בהו לבדק הבית), ולא פקע קנין ההקדש. ולכאורה אכתי קשה, דסוף סוף אין החפץ שוה כלום, ומאי שנא ממועל בחמץ בפסח דמבואר בפסחים (כט:), דלא מעל, ויש לחלק דהתם הוי איסורי הנאה ואינו שוה מידי, מה שאין כן הכא, דמה שאין ההקדש יכול למכרו בפועל לא מפיקע מיניה תורת ממון. ועיין עוד בחידושי מרן רי"ז הלוי (במכתב שבסוף הספר). והאור שמח (פ"ה ממעילה ה"י), ביאר דעת הרמב"ם, דקדשי הגוף שמתו, מצד עצמם אין ראויים למצותן, מה שאין כן קדשי בדק הבית שמתו, דלית בהו חסרון מצד עצמם, אלא שאי אפשר לפדותן, ולא מפיקע קדושתן. ועל פי זה ביאר, הא שמועלין בביצי תורין וחלב המוקדשין שהקדישין לבדק הבית כדאיתא לעיל (יב:), אף דבעו העמדה והערכה, דמכל מקום כיון דמצד עצמם הם בני דמים להקדש, וליכא אלא עיכוב צדדי משום מעלת הקדש, לא מגרע מנייהו דין קדשי ה'.

(ח) בא"ד, אבל לשאר הנאות פודין בקדשי בדק הבית וכו'. מבואר דדעתם לחלק בין קדשי בדק הבית לקדשי מזבח, דקדשי מזבח אין נפדין לשאר הנאות. ובתוס' פסחים (כט:): ד"ה רב אשי, כתבו הטעם, דבקדשי מזבח האיסור מדאורייתא, מה שאין כן קדשי בדק הבית, דמדאורייתא נפדים לכל הנאות, אלא דרבנן גזרו משום בזיון שלא לפדותם על מנת להאכילם לכלבים.

דרף טז ע"ב

(ט) מתני', חמשה דברים בעולה מצטרפין זה עם זה. פירשו רש"י ד"ה ה' דברים, ורבינו גרשום, דמיירי לענין איסור פיגול נותר וטמא, ואיסור מעלה בחוץ, ואיסור מעילה. אמנם תוס' זבחים (קט:). ד"ה עולה ואימורין הקשו, לענין מה מצטרפין, אי לענין מעילה, הא תנא ליה רישא לעיל (עמוד א'), קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה. ועוד, דתורה אין בה מעילה אלא לאחר זריקה, לענין האימורין אבל לא בלחם. ואי להתחייב בחוץ, הא דוקא עולה ואימורין תני דמצטרפין, אבל חמשה דברים אינם מצטרפין, ועוד, הא לא מיחייב בחוץ אלא שבתודה. ועוד, דחלב ויין איך מצטרפין, הא אין שיעורן שוה, דחלב בכזית ויין בשלושה לוגין. ואי לענין לזרוק עליהם הדם, הא אמרינן דבמנחה אפילו כולה קיימת לא יזרוק. ואי לענין מחשבת פיגול, הא אין אכילה והקטרה מצטרפין. ותירצו, דלעולם מיירי לענין אכילה דפיגול נותר וטמא, ומרישא לא שמעינן אלא במין אחד, והשתא קא משמע לן אפילו כמה מינין. עוד כתבו, דתניניהו למעוטי דאין חייבין על דם משום פיגול. ועוד אשמועינן דחל פיגול אהנך דברים חמשה וששה. ועיין שם. ועל מה שכתבו תוס' דלא שייך צירוף לענין העלאה בחוץ, כתב הקרן אורה טעם נוסף, דאין שם הקטרה על חצי זית אימורים, ואם כן לא שייך שיצטרפו שני חצאי זיתים משני מינין, דכל חצי זית בפני עצמו לאו הקטרה היא.

(י) מתני', והחלב והסולת והיין וכו'. כתבו תוס' זבחים (קט:). ד"ה עולה ואימורין, דהא דחלב ויין מצטרפין אף דחלב בכזית ומשקין ברביעית, דהני מילי בשתיה, אבל דרך אכילה ששרה פתו ביין, שיעורו בכזית. והקשה העולת שלמה (שם), דלהדיא מבואר בנזיר (לד:), דנזיר ששרה פתו ביין שיעורו ברביעית. ותירץ, דתוס' סברי כתוס' בנזיר (לח:): ד"ה ואינו חייב, דכתבו בחד תירוצא דאיסורי אכילה בנזיר נמי שיעוריהו ברביעית. והמגן אברהם (סימן ר"י סק"א) דייק מדבריהם, דאף דאין אכילה ושתיה מצטרפים לכזית לענין ברכה אחרונה, מכל מקום אם שרה פתו ביין מצטרף, דהכל הוי אכילה. והקרן אורה כתב, עוד סברא לומר שיצטרף חלב ליין, אף דחלב שיעורו בכזית ויין ברביעית, חשיב שיעורן שוה, דרביעית יין כשיקרוש יעמוד על כזית, כדאיתא בשבת (עו:).

(יא) [מתני' שם. עיין באות הקודמת מה שהבאנו לתוס' בנזיר (לח:): ד"ה ואינו חייב, ולכאורה מתבאר מדבריהם, דשיעור כזית ורביעית הוי שיעור במעשה האכילה והשתיה, ולא שיעור בחפצא דאיסורא, דהא אי אפשר לומר שהפת

וכו'. כתבו הרש"ש, ומראה כהן, והרד"ל, דצריך לומר "טעמא דרבי יוסי ברבי חנינא". וביאר הרד"ל, דהיינו משום דמלשון "וקלסיה ר' יוחנן" משמע, דלאו ברייתא ממש הוא, אלא רבי יוסי ברבי חנינא סברה מעצמו כלשון הברייתא, ולכך נקט לה בלשון "תני".

(יא) **תוס' ד"ה וקלסיה ר' יוחנן (השני)**, בתוה"ד, ואם תאמר לישני כאן במיתתן כאן בחייהן. הקשה העולת שלמה, דבחייהן נמי תיקשי, אמאי אמר ר' יוחנן דאין לוקין אבר מן החי אלא בכזית, נקיש לטומאתו דאבר מן החי, דכל שהוא מטמא, כדקתני אברים אין להם שיעור. ותיירך, דלא מקשינן הכי, משום דקרא ד"והבדלתם" דמיניה ילפינן דשוה אכילה לטומאה, מיירי לאחר מיתה, דהא כתיב "והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה" דהיינו בששחטה, דטמאה אסורה וטהורה מותרת, דבחייהן תרוייהו אסירי משום אבר מן החי.

(יב) **גמ', מיתבי האיברין אין להם שיעור**. כתב היפה עינים, דבירושלמי נזיר (פ"ז ה"א) מתיב נמי רבי אלעזר כן, אלא דשם מסיק ר"ח בר בא, אמר קרא "לא תאכלו כל נבלה" הכתוב עשה לכל האכילות כי אחת בשעור אחד, והכא לא משמע מסקנא הכי.

(יג) **גמ', ואמר רבי יוחנן אין לוקין עליהן אלא בכזית**. הקשו תוס' ד"ה וקלסיה, לישני כאן במיתתן כאן בחייהן. עיין שם מה שתירצו. ובפירוש קדמון כתב, דהוה מצי לשנויי הכי, כדמשני לעיל על רב, דהא לשינויא דרבא נמי לא קאי רבי יוחנן אברייתא, אלא מילתא באפי נפשה קאמר, אלא דקושטא קמשני, דשאר שרצים אפילו במיתתן שיעורין בכזית.

(יד) **רש"י ד"ה אמר רבא במובדלין, בתוה"ד**, דכתיב בהן והבדלתם. כתב העולת שלמה, דנראה להגיה "אשר הבדלתי", וכמו שכתבו תוס' ד"ה אמר רבא, דקרא ד"אשר הבדלתי" לא שייך אלא גבי שמונה שרצים.

(טו) **תוס' ד"ה אמר רבא במובדלין, בתוה"ד**, ועוד קשיא וכו' אם כן לא קאי אמאי דמיירי בברייתא וכו'. ביאר החק נתן, דרצו לומר, דאם כן ליתני כאן במיתתן כאן בחייהן כדלעיל, כיון דלא קאי אברייתא.

(טז) **בא"ד**, דהא בהמה איתקש לשרצים בהאי קרא וכו'. ביאר העולת שלמה, דכונתם דבהמה נמי כתיב בהאי קרא כמו שרצים ואם כן קאי היקש דאכילה לטומאה אף אבהמה. אבל אין לפרש כונתם דהיקש ממש קאמרי, דהוא פירושם השני.

(יז) **רש"י ד"ה אלא מעתה, בתוה"ד**, לבהמה טהורה קרי לה מובדלת וכו'. כתב החק נתן, דאף דגבי שרצים קרי מובדלת לח' שרצים שהן טמאים, והכא גבי בהמה קרי לטהורה מובדלת, היינו משום דלא קרי מובדלין אלא להנהו דכתיבי בקרא, שהבדילה אותן התורה מהשאר, ומשום הכי גבי שרצים דלא כתיב בקרא אלא ח' שרצים שהן טמאים קרי להו מובדלין, וגבי בהמה דלא כתיב אלא בהמה טהורה קרי לה מובדלת. והוסיף, דבכך מבואר דקדוק הכתוב, דכתיב "והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור", דבבהמה הקדים הטהורה, ובעוף הקדים הטמא.

(יח) **[בא"ד]**, אבל בהמה טמאה שאינה מובדלת לא מטמאה וכו'. יש לבאר, הא דהוכרח לפרש דקושית הגמ' קאי אטמאה דתטמא בכביצה, ולא אטהורה, משום דבטהורה דרשינן להדיא דמטמאת בכזית, עיין רש"י בפירוש התורה (ויקרא יא, מ). (א.ג.).

וריש לקיש לענין איסור פליגי, משום דחידוש הוא דחייב על בשר גדין ועצמות, אבל לענין טומאה מנא לן דפליגי בה. ועיין בתקנת עזרא.

(ה) **בא"ד**, שם. הקשה בחידושי הגרע"א דהא טעמא דהתם אין עובר עליו הוא משום דבשעת האכילה אינו אבר, ובעינן שיעור כזית כדי שיהיה איסור נבלה, אבל אם בשעת אכילה יהיה אבר, כגון שיאכל מכל אבר פחות מכזית, ודאי שיהא חייב על איסור אבר מן החי על ידי צירוף לכזית, ואם כן הכא יש לומר, דמיירי שאכל מפרה אבר שלם שהוא כחצי זית, ומגמל אבר שהוא כחצי זית, ומצטרפין שניהם לכזית ולאיסור אבר מן החי, ומאי קשיא לתוס', והניח בצריך עיון.

(ו) **בא"ד**, ומכל מקום קשיא והא אמרינן בסוף פרק גיד הנשה וכו' ואכלו כולו פטור וכו'. ביאר החק נתן, דכיון דאינו חייב עליו משום אבר מן החי אינו מטמא, ואם כן היכי קאמר דחי שניהם מצטרפין, הא לית בהו טומאה, ועל כרחק צריך לומר, דאיירי לענין איסור אכילת בשר הפורש מן החי, ואם כן קשה נמי לרב.

(ז) **גמ', ומני רבי יהודה היא דאמר אבר מן החי נוהג בטמאה**. הנה להלכה פסק הרמב"ם (פ"ה ממאכלות אסורות ה"א), כאידך מאן דאמר, דאין אבר מן החי נוהג בטמאה. וכתב המשנה למלך (פ"ב ממאכלות אסורות ה"ג), בשם תשובת הרשב"א (סימן שסד), דאף באדם אין נוהג איסור אבר מן החי. אבל הריטב"א כתובות (ס). כתב, דאבר מן החי נוהג באדם. וכתב המנחת חינוך (מצוה תנב סק"ב), דלדעת הרמב"ם דבשר אדם אסור בעשה, אם כן אין נוהג בו איסור אבר מן החי, דהא דרשינן בחולין (קב.), דלא נהיג אלא במי שבשרו מותר.

(ח) **רש"י ד"ה אמר לך רב אסי, בתוה"ד**, והא דקתני ברישא וכו'. תמה החק נתן, דמשמע מרש"י דהברייתא סברה דאין איסור חל על איסור, והא אוקימנא דהאי תנא סבירא ליה דאיסור חל על איסור. וכתב, דטעות סופר נפל בדברי רש"י וכך צריך לומר, "והא דקתני ברישא וכו' היינו נבלה דטהורה ואבר מן החי דבהמה טמאה, ומצטרף עם איסור אבר מן החי, והא דקתני סיפא וכו' התם נמי לא אתי איסור אבר מן החי דבהמה טהורה". ופירש, דהוקשה לרש"י, כיון דהאי תנא סבר דאיסור חל על איסור, אם כן אמאי ברישא "מיתת פרה וכו' אין מצטרפין", וכן בסיפא. ומתוך, משום דאין מצטרף איסור נבלה דטהורה עם איסור אבר מן החי דבהמה טמאה, משום דהווי ב' שמות, אבל אין הכי נמי אם היו שניהם מתים מצטרפין, משום דאיסור נבלה חייל אאיסור טומאה, וכן בסיפא. והקרני ראם כתב, דכונת רש"י, דנבילה ואבר מן החי לא מצטרפי, כיון דאי אפשר שיהיו שניהם בדבר אחד יחד, דאם היא נבילה אינו אבר מן החי, אבל טמאה ואבר מן החי אפשר יחד בבהמה טמאה דנוהג אבר מן החי, ומשום הכי מצטרפי חצי זית מבהמה טמאה לחצי זית אבר מן החי ולשון "וחייל איסור אבר מן החי" שכתב רש"י, כוונתו לצרף לאיסור אבר מן החי.

דף טז ע"ב

(ט) **גמ', אף אכילה בכעדשה**. כתב בברכת הזבח, דלפי זה הא דתני במתני' כל השרצים מצטרפים זה עם זה, היינו לאכילה בכעדשה.

(י) **תוס' ד"ה וקלסיה ר' יוחנן (הראשון)**, בתוה"ד, דמסתברא דטעמא דרב

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרק היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:30 - 10:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (תת"ח באהבת חסד ה"ב בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©